Tüketici Hukuku Enstitüsü

www.tuketicihukukukongresi.com

4. TÜKETİCİ HUKUKU KONGRESİ
20-21-22 Kasım 2014

4. CONGRESS ON CONSUMER LAW
20-21-22 November 2014

SEKTÖREL BAZDA TÜKETİCİ HUKUKU VE UYGULAMALARI

2014 - 2015

Bankacılık | Borsa ve Sermaye Piyasası | Sigortacılık | Gıda | Enerji | E-Ticaret | Telekomünikasyon
Reklam | Otomotiv | Turizm | Simsarlık | İnşaat | Tıp ve İlaç Sektörleri
Garanti Hukuku, Yeni Kanun'a Genel Bakış
Tüketici Hukuku'nda Yargılama ve Usul Hukuku Kuralları,
Rekabet Hukuku'nda Tüketicinin Korunması

EDİTÖRLER

Av. Hakan TOKBAŞ (Tüketici Hukuku Enstitüsü Genel Başkanı)
Prof. Dr. Fehim ÜÇIŞIK (Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı)

Organizasyon Komitesi

BİLGE

BİLGE Basım Yayım Tic. Ltd. Şti.

Hukuk Yayınları Dizisi - 347

ISBN: 978-605-168-051-4

Baskı: Nisan 2015

ANKARA / SIHHİYE
İlkiz Sok. No: 16/C
Tel : 0 (312) 230 87 74 pbx - Faks : 0 (312) 230 87 73
Ankara Adliyesi K Blok Zemin Kat Sıhhiye

İSTANBUL / BAKIRKÖY
Osmaniye Mah. Şirin Sok. No: 10/1
Tel : 0 (212) 660 09 61 - Faks : 0 (212) 660 09 60

www.bilgeyayinevi.com **bilgeyayinevi@hotmail.com**

Dizgi ve Kapak: BİLGE Yayınevi

Her türlü hakkı **BİLGE Basım Yayım Tic. Ltd. Şti.**ne aittir. Adı geçen yayınevinin yazılı izni olmadan hiçbir bölümü ve paragrafı kısmen veya tamamı fotokopi, faksimile ve başka herhangi bir şekilde çoğaltılamaz.

Baskı: Bizim Büro Matbaacılık ve Basım Evi
GMK Bulvarı No: 32/C Demirtepe-ANKARA
Tel.: 0312 229 99 28

"Bilgiyi Paylaşan BİLGE'dir"

Organizasyon Komitesi

Ana Sponsorlar

TURKCELL

Hızlıal

Medya Sponsoru	Radyo Sponsoru	Sosyal Medya Sponsoru
Hürriyet	radyo VİYA 90.0	PARA DURUMU

Bilimsel Sponsorlar

alBaraka

BİLGE

MEŞE YAZILIM

Ürün Sponsorları

Destekçi Kuruluşlar

ISBN: 978-605-168-051-4

BİLGE

ANKARA / SIHHİYE
İlkiz Sok. No: 16/C
Tel: 0 (312) 230 87 74 pbx - Faks : 0 (312) 230 87 73
Ankara Adliyesi K Blok Zemin Kat Sıhhiye

İSTANBUL / BAKIRKÖY
Osmaniye Mah. Şirin Sok. No: 10/1
Tel : 0 (212) 660 09 61 - Faks : 0 (212) 660 09 60

www.bilgeyayinevi.com bilgeyayinevi@hotmail.com

Av. Hakan TOKBAŞ
Tüketici Hukuku Enstitüsü Genel Başkanı

Prof. Dr. Fehim ÜÇIŞIK
Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

SEKTÖREL BAZDA TÜKETİCİ HUKUKU VE UYGULAMALARI

2014–2015

Bankacılık | Borsa ve Sermaye Piyasası | Sigortacılık | Gıda | Enerji | E-Ticaret | Telekomünikasyon | Reklam | Otomotiv | Turizm | Simsarlık | İnşaat | Tıp ve İlaç Sektörleri

Garanti Hukuku,

Yeni Kanun'a Genel Bakış,

Tüketici Hukuku'nda Yargılama ve Usul Hukuku Kuralları,

Rekabet Hukuku'nda Tüketicinin Korunması

Bilge Yayınevi
Ankara 2015

GIDA SEKTÖRÜNDE
TÜKETİCİ HUKUKU VE UYGULAMALARI

SONUÇ BİLDİRGESİNDEN:

Yrd. Doç. Dr. Özlem TÜZÜNER ***(Uluslararası Antalya Üniversitesi):***
Güzel ümitlerle Müslümanlara inandırılan helâl sertifikası, global çerçevede değerlendirildiğinde, şu sonuçla karşılaşılmıştır: Helal Gıda Sertifikası, Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Rusya ve Çin gibi ülkelerde konumlanmış ekonomi devlerinin helâl kavramını yozlaştırmasına ve ranttan pay almasına hizmet eder.

Nuray İBRAHİMOĞLU ***(Gıda Güvenliği Derneği Yönetim Kurulu Üyesi):***
Medyada yaşanan bilgi kirliliğinden dolayı toplumumuz gıda güvenliği konusunda doğru ve yeterli bilgiye sahip olamamaktadır. Gıda güvenliğine ilişkin konular sansasyonel mesajlardan kurtarılarak, doğru bilgilerin konunun uzmanlarınca toplumun anlayacağı dilde iletilmesi sağlanmalıdır.

Yrd. Doç. Dr. Özlem TÜZÜNER (Uluslararası Antalya Üniversitesi)

HELÂL SERTİFİKASININ TÜRK MEDENÎ HUKUKU YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Değerli öğrencim, müstakbel meslektaşım Tevfik'e din ve dünya düzeni hakkında algımı düzelttiği için teşekkür ederim. Bu makaleyi ona ve onun bütün sevdiklerine adarım.

ÖZET

Helâl kavramı, İslâm Hukuku'nda nettir. Yalnız bankacılık sektöründe ve gıda teknolojisinde meydana gelen gelişmeler, Müslümanları, helâl kazanç ve helâl ürün konusunda kuşkuya düşürür. Bu kuşkuyu gidermek adına güzel amaçlarla yaratılan helâl sertifikası, acaba kime/neye hizmet etmektedir?

Müslüman ve Musevilere hitap eden helal veya *kosher* gibi sertifikalar, Hristiyanlar için anlam ifade etmez. 2004 yılı verilerine göre, Türkiye'nin İran, Lübnan ve Malezya gibi nüfusun büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşan ülkelere ihracatında, helâl sertifikası gibi bir engele rastlanmaz. Buna karşılık, İsrail'le dış ticarette, *kosher* sertifikası ve ürünlerin hiçbir Arap ülkesine uğramamış olması sorunlarına özel olarak değinilir.

Türkiye'de helâl sertifikası veren pek çok kuruluş bulunmaktadır. Popülerlikleri dikkate alınarak, bunlardan üçü aşağıda incelenmiştir. Ayrıca, haram ürünün sertifikalanarak satışı üzerine ortaya çıkacak medenî hukuk ihtilafları öngörülerek, bunların geniş spektrumlu, yani borçlar, tüketici ve ticaret hukuku kaynaklı çözümleri üzerinde çalışılmıştır.

Helâl sertifikasının Türkiye'nin ihracat hacmini artırdığı iddiasına karşı çıkılabilir. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri, Arjantin, Rusya ve Çin gibi ülkeler, hâlâ Müslümanların helâl ürün ihtiyacını karşılayan öncü ülkelerdir. Güzel ümitlerle Müslümanlara inandırılan helâl sertifikası, ekonomi devlerinin helâl kavramını yozlaştırması ve ranttan pay almasına alet edilmektedir.

Helal sertifikasından yararlanarak, "üç din tek tanrı" sloganına dayalı dinler arası diyalog ve bunun izdüşümü olan ılımlı İslam projesi, helal kavramını mevcut ekonomik sisteme uydurmayı dener. Helal sertifikası bu denemenin araçlarından biri olarak faizci küresel ekonomik düzene alet edilmektedir. Nasıl ki ılımlı İslâm, emperyalizmin sevimli ismi küreselleşmeye alet ediliyorsa, helal sertifikası da aynı projenin ekonomik desteklerinden biridir.

Tabii ki, vicdanî kaygılar taşıyarak ve iktisadî rekabet ortamında varlığını korumak adına bu sertifikayı edinen üreticiler müstesnadır. Sertifikalı da olsa, sertifikasız da olsa, helâl, her zaman helâldir. Haramın helâl sertifikalı olması da, onun haramlığını gidermez.

Anahtar Kelimeler: Helâl sertifikası, küresel ekonomik düzen, medenî hukuk ihtilafları

THE EVALUATION OF HALAL CERTIFICATE ACCORDING TO TURKISH CIVIL LAW

I thank to my dear student and prospective colleague Tevfik for fixing my perception of religion and world order. I dedicate this write-up to him and all his loved ones.

Assist. Prof. Özlem Tüzüner*

* Antalya International University-Law Faculty-Department of Civil Law-Academic Stuff

ABSTRACT

The concept of halal is described clearly in Islamic law. The developments occurring in the banking sector and the food technology decrease the doubt of Muslims about halal products and halal earnings. In order to resolve this doubt is created with good intentions the halal certificate, to whom/which it serves?

Halal or kosher certifications make sense to Muslims and Jews, but do not make sense for Christians. According to data from 2004, Exports of Turkish Republic to countries, such as Iran, Lebanon and Malaysia vast majority of the population consists of Muslims, the halal certificate is not found grip as a barrier. In contrast, in our foreign trade with Israel, are specifically addressed, kosher certificate and the problem that none of the products have not entered in the Arab countries.

In Turkey, there are many organizations that give halal certificates. Considering the popularity, three of these organizations are examined below. Also, the sale of non-halal products as in the context of the halal certificate will arise civil law disputes. Foreseeing these disputes, worked on the solution thereof.

It may be objected to the claim that halal certificate increases the volume of exports of the Turkish Republic. United States, Argentina, Russia and China are still the leading countries, which meet the needs of the Muslims of halal product. With beautiful hopes for which Muslims made believe, the halal certificate, means of getting a share of the rents and bastardization of the concept of halal.

Taking advantage of the halal certification, based on the slogan "three religions one God" inter religions dialogue and the project of moderate Islam which is the projection of this dialogue; try fitting the concept of halal in capitalism. Halal certification as one of the tools of this trial, serves the big moneylenders of the global economic order. How if moderate Islam, is the tool of the globalization which is the cute name of the imperialism, halal certification is also one of the economic support of the same project.

Of course, the producers who ever obtain this certification, with conscientious concerns and in order to protect economic presence in the competitive environment, are exempt. Albeit certified, or uncertified, halal, it is always lawful. Being certified of haram as halal, the illicit does not change.

Keywords: Halal, certificate, global economic system, civil disputes

I- GİRİŞ

Helâl kavramı, İslâm dinine mahsus kurallara uygun surette kazanılan parayı ve usullere üretilen ürünleri içerir. Helâl ürün, İslâm'da yasaklanmış herhangi bir unsuru içermeyen, bu unsurlardan arındırılmış yerlerde veya cihazlarda hazırlanan-işlenen-taşınan ve depolanan emtia demektir. Ayrıca, helâl ürünün, helâl olmayan herhangi bir gıda ile hazırlama-işleme-taşıma ve depolama aşamasında direkt temasta olmaması icap eder.

Piyasaya arz edilen ürün ve hizmetlerin helâl olduğunun garanti altına alınması amacıyla helâl sertifikası (*halal certificate*; *le certificat de halal*) yaratılmıştır. Burada, Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerin ithal ürünler için özellikle aradığı kurallara uygunluğu ispatlayan garanti belgesi söz konusudur[1].

Müslüman nüfusun yoğun olduğu ülkelerin et ithalatında anlam kazanan bu belge, ilk başlarda et kesimlerinin İslâm dini kuralarına göre yapıldığını belgelerdi ve müftü-

[1] **Subaş D. K.**, Tarım Ürünleri İhracat Rehberi, 1. Baskı, TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi, Ankara, 2009, s. 30.

lüklerce verilirdi[2]. Bugün, dünya çapında değerlendirildiğinde, helâl terimi, et pazarından sertifika pazarına taşındı. Avrupa Birliği kapsamında irdelendiğinde, bir zamanlar sadece müktesebatı ilgilendiren bu terim, bugün güvensizliğin kurumsallaşmasına (*l'institutionnalisation de la méfiance*) dönüştü[3].

Esasen Müslümanlara ve Musevilere hitap eden helâl veya *kosher* gibi sertifikalar, Hristiyanlar için anlam ifade etmez. Nitekim Fransız Hukuku'nda, milletlerarası sözleşmeler sahasında, sertifikalar, nitelik sertifikaları (*les certificats de qualification*) ve uygunluk sertifikaları (*les certificats de conformité*) şeklinde ikiye ayrılır. Nitelik sertifikaları teknik zorunluluk kurallarını (*les règles techniques obligatoires*) ilgilendirirken; uygunluk sertifikalarında, tarım, din ve alerji mevzuları belgelenir[4].

Fransız doktrininde, helâl sertifikası mercek altına alınmıştır. Helâl pazarlarının (*les marchés halal*) ekonomik aktörler tarafından *domine* edildiği; bu sertifikadan elde edilen farklı gelirlerin kült Müslüman otoritelere ulaşmadığı; bu konuya kamu gücünün kontrolör şeklinde müdahalesinin gerektiği kaleme alınmıştır[5].

Başka bir çalışmada, Fransa'daki Müslüman tüketiciler nezdinde dönülemez bir şekilde yer edinen helâl sertifikasının, hükümet politikası gereği yeknesak şartlara bağlanmamakla, ülkedeki yegane sertifika kurumuna peşkeş çekildiği dile getirilmektedir[6].

2004 yılı verilerine göre, Türkiye'nin İran, Lübnan, Suudi Arabistan ve Malezya gibi nüfusun büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşan ülkelere ihracatında, tarife dışı engeller arasında helâl sertifikası şartına rastlanmazken; İsrail'le dış ticaretimizde *kosher* sertifikası ve ürünlerin hiçbir Arap ülkesine uğramamış olması sorunlarına özel olarak değinilir[7].

Artık nüfusunun büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşan bu ülkeler, sair yiyecek ve içecekten sigaraya kadar her türlü ithalatında, helâl sertifikasını kesinlikle şart koşmaktadır. Meselâ, Suudi Arabistan kralının temsilcisi prenses tarafından yürütülen güncel çalışmaya göre, helâl sertifikası hususunda Singapur kuralları benimsenmiştir. İthalatta, Suudi Arabistan Standartları Organizasyonu'ndan (*The Saudi Arabian Standards Organization*) veya bu organizasyonla anlaşmalı İngiltere yahut Belçika'daki başka organizasyonlardan alınmış sertifika kesinlikle aranmaktadır[8].

---

2 **Bağrıaçık A.**, Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri, Bilim Teknik, 8. Baskı, Ankara, 2004, s. 145. Aynı yönde bkz. **Köksal T.**, Uluslararası Ticaret Hukuku, Adalet, 1. Baskı, Ankara, 2012, s. 115.

3 **Florence B. B.**,, *Halal: d'une norme communautaire à une norme institutionnelle*, Journal des anthropologues (Elektronik Dergi), V. 2006/106-107, T. 1.12.2007, prg. 18, 27; 10.11.2014 tarihinde http://jda.revues.org/1270 adresinden erişildi.

4 Vendre en Europe, Aspects juridiques et Pratiques, Éditions Francis Lefebvre, Paris, 1995, p. 154, prg. 3216, 3217.

5 **Florence B. B.**, *L'Etat, le culte musulman et le halal business, Le financement du culte et des pratiques musulmans en France*, Presses Universitaires de Provence (Elektronik Dergi), 2005, <halshs-00007163>, p. 1-35, p. 2, 3; 11.11.2014 tarihinde https://hal.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/51905/filename/papierhalal.pdf adresinden erişildi.

6 **Stitou N./Rezgui H.**, *Le consommateur musulman est l'acteur incontournable du Halal*, Rapport ASIDCOM (Mars 2012), p. 1-22, p. 19, 20; 11.11.2014 tarihinde http://www.asidcom.org/IMG/pdf/rapport_ASIDCOM-Enquetes_consommateur_musulman.pdf adresinden erişildi.

7 **Külünk M.**, Uluslararası Ticarette Tarife Dışı Engeller ve İhracatçılarımızın Karşılaştığı Sorunlar, Erkam Matbaası, İstanbul, 2004, s. 79, 80, 97, 93, 81, 82.

8 *Étude réalisée dans le cadre de la mission économique conjointe présidée par S.A.R. la Princesse Astrid, représentante de S.M. le Roi*, T. 14-21.3.2014, p. 1-148, p. 27, 56; 11.11.2014 tarihinde http://www.abh-ace.be/fr/binaries/20140221_AS_EtudeReglem_FR_BD_tcm449-243377.pdf adresinden erişildi.

Avrupa Birliği gıda politikası ise, ortak pazara yönelik birlik menfaatiyle, tüketicinin güvenli gıdaya yönelik bireysel menfaati arasındaki çatışmayı, 2000'li yılların başına değin yaşadıktan sonra, ancak 2002 yılında genel gıda hukuku çatısı altında ilgili mevzuatı basitleştirme ve uyumlaştırma hedefini gerçekleştirmiştir[9]. Bugün, Avrupa'da, özellikle Hollanda, İspanya ve Fransa'da helâl sertifikalı satılan etlerin İslami usulden ve hijyen gereklerinden uzak olduğu iddia edilmekte; bu gerçeğin kıtada yaşayan Müslümanlar tarafından öğrenilmesi ihtimali ise dinamite benzetilmektedir[10].

Avrupa'da da uygulama alanı bulan ve *Codex Alimentarius* muhtevasında yer alan CAC/GL24-1997 sayılı Helâl Teriminin Kullanılması İçin Genel İlkeler Direktifi'nin (*General Guidelines for Use of the Term Halal*; *Directives générales pour l'utilisation du terme Halal*)[11] 2002 yılından önce hazırlandığı dikkate alınmalıdır.

Aşağıda, Türkiye'nin ithalat ve ihracat sisteminde, bu sertifikanın doğurduğu avantajlara ve sebep olduğu dezavantajlara yer verilecektir. Bu sertifikanın, ekonomik anlamda beklendiği kadar olumlu tesiri bulunmadığı savunulacaktır.

Söz konusu sertifikanın Türkiye menşeli ürünlerin, özellikle az ve çok sayıda olsun Müslümanların yaşadığı ülkelere ihracatını kolaylaştırdığı iddiası sorgulanacaktır. Bunun için öncelikle, helâl sertifikası tanıtılacak; ardından, bu sertifikanın şartlarına değinilecek; daha sonra, Türkiye üzerindeki hukukî sonuçları, 2009 yılından bugüne değin kronolojik sıraya bağlı kalarak anlatılacaktır.

Nihayet, haram ürünün helâl sertifikalı veya sertifikasız ürünün sertifikalıymışçasına satılması üzerine ortaya çıkacak medenî hukuk ihtilafları, mecburen ticaret hukukuna da taşarak ve geniş spektrumlu öngörülerek, bu ihtilafların çözümünde başvurulacak hukuk kuralları tespit edilecektir.

II- HELÂL SERTİFİKASININ TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

İslâm'ın hukuk kaynakları (Kur'an-ı Kerim, hadis, sünnet ve icma-i ümmet), neyin, hatta hangi gıdanın helâl olup olmadığı noktasında net kurallar bildirir. Ne var ki, bankacılık sektöründe son on yılda icat edilen güya faizsiz, esasen mudileri bankalara bağımlı kılan ve paranın bloke edilmesiyle kazanılan kesinlikle haram sayılması gereken ekonomik araçların çoğalması, helâl kazanç kavramında şüphe yaşatır. Diğer taraftan, gıda endüstrisinde gerçekleşen teknolojik değişiklikler, klasik yiyeceklere katkı maddeleri eklenmesi yanı sıra, kola, gazoz, sakız, ketçap, mayonez, barbekü sos, dondurma ve marşmellov gibi yeni yiyecek ve içecekler doğurmuştur. Müslüman tüketici, kendisine sunulan yiyecek ve/veya içeceğin helâl olup olmadığı kaygısını giderek daha çok yaşar vaziyettedir. İşte bu sorunları bir nebze hafifletmek adına, kimi dernek ve sair kuruluşlar tarafından helâl sertifikası verilir.

Aşağıda üç farklı kuruluşun bakış açısına değinilecektir: Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalama Araştırmaları Derneği [12], Uluslararası Sertifikasyon ve Denetim Hizmetleri Ltd. Şti. [13] ile Türk Standartları Enstitüsü Belgelendirme Hizmetleri Başkanlığı[14].

---

9 **Türkoğlu G. H.**, Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı-2013, C. 3, İzmir, 2013, s. 2785-2809, s. 2803-2805.

10 **Boulanour A.**, *Dossier de presse sur la viande halal*, 11.11.2014 tarihinde http://www.cfcm.tv/pdf/dossierhalal.pdf adresinden erişildi.

11 Helâl Teriminin Kullanılması İçin Genel İlkeler Direktifi İngilizce ve Fransızca pdf metinlerine 28.4.2014 tarihinde http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/ adresinden ulaşıldı.

12 Aşağıda GİMDES şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

13 Aşağıda NİSSERT şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

14 Aşağıda TSE şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

Burada, sertifika veren pek çok kuruluşun bulunduğuna; bu kuruluşların farklı kuruluşlarca akredite edildiğine; yalnız her kuruluş veya akreditasyonun, her ülke hükümeti tarafından tanınmadığına işaret edilmelidir.

Meselâ Malezya, 2009 yılı itibariyle, helâl sertifikası konusunda tek yetkili kuruluş unvanını, Helâl Endüstri Geliştirme Şirketi'nden (*Halal Industry Development Corporation*)[15] alarak İslami Geliştirme Departmanı'na (*Islamic Development Department*)[16] verdi. Bunun dışında, özel şirketler de kendi helâl logoları ve sertifikalarını verebilir. Ancak bu şirketlerin piyasada kabul edilebilirliği tartışmalı olup, JAKIM dışında helâl logo ve sertifika veren şirketler, özellikle HDC akreditasyonu Malezya'da tanınmaz[17].

Bu örnekte, Helâl Gıda Denetim ve Sertifkalandırma Merkezi'nden (*Halal Inspection and Certification Centre*)[18] alınan sertifikalar Malezya'ya ürün ihraç edilmesi imkânı vermez. Çünkü HEDEM, Uluslararası Helâl Bütünlük Birliği (*International Halal Integrity Alliance*) tarafından sertifikalıdır[19]. Yine *ArtıBel Certification* tarafından verilen helâl gıda belgesi de, Helâl Derneği tarafından akredite edildiği için, Malezya'ya ihracatta kâfi değildir[20].

A- GİMDES

Bu derneğe bağlı iktisadî işletme olan GİMDES Helâl Ürünleri Araştırma Enstitüsü, helâl gıda sertifikası veren kurumlardan biridir. 2005 yılından bu güne kadar helâl gıda hakkında pek çok bilgi şöleni düzenleyen bu kurumun ilgi alanı, gıda yanı sıra, kozmetik ve sağlık ürünlerini de kapsar.

Sempozyum ve kongre gibi akademik buluşmalar sayesinde, ulusal ve uluslararası temaslar gerçekleştirmiştir. Hatta ülkelerin helâl sertifika kurumlarını bir araya getiren çatı kuruluş Dünya Helâl Konseyi (*World Halal Council*)[21], uluslararası arenada helâl marketler zinciri oluşturmak üzere tasarlanan Dünya Helâl Kuruluşu (*World Halal Foundation*)[22], Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı[23] ve İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği[24] ile temasa geçmiştir[25].

B- NİSSERT

NİSSERT, helâl gıda, helâl ürün ve helâl kozmetik sertifikaları verir. Anılan şirkete göre helâl gıda/ürün, CAC/GL24-1997 sayılı *Codex Alimentarius* direktifine uygunluktan ibarettir. NİSSERT'in verdiği en yaygın helâl sertifika çeşidi, GİMDES gibi, gıda üzerinedir. Özellikle, et, yumurta, tahıl, hayvansal-bitkisel yağ, bal, arı, şeker, şekerleme, balık ve süt ürünleri yanı sıra, mikro organizmalar, diyet destekleri, gıda katkı maddeleri, ambalajlama hizmetleri, enzimler, su ve meşrubat sertifikalanan ürün çeşit-

---

15 Aşağıda HDC şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

16 Aşağıda JAKIM şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

17 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://trdocs.org/docs/index-149674.html?page=3 adresinden erişildi.

18 Aşağıda HEDEM şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

19 Bu bilgilere 2.5.2014 tarihinde http://www.helâldenetim.com/ adresinden erişildi.

20 Bu bilgilere 2.5.2014 tarihinde http://www.helâlbelgesi.gen.tr/?pnum=24&pt=Akreditasyonlar%20ve%20Yetkilendirilmeler adresinden erişildi.

21 Aşağıda WHC şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

22 Aşağıda WHF şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

23 Aşağıda TGTV şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

24 Aşağıda İDSB şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

25 Bu bilgilere, 23.4.2014 tarihinde http://www.gimdes.org/kurumsal ve http://www.tgtv.org/ adreslerinden erişildi.

leri arasında sayılmaktadır[26]. Helâl gıda sertifikasına talebin daha yoğun olması, gıda üretiminde Türkiye'nin oldukça ilerlemesinden kaynaklanıyor olabilir.

C- TSE

TSE'ye bağlı belgelendirme hizmetleri başkanlığı, helâl belgelendirme kapsamında, gıda mamulleri ile gıda hizmet ve tesislerini denetler[27]. Ürünler, Helâl Gıda Genel Kılavuzu standartlarına göre değerlendirilir. TSE sisteminde esasen üç kaynak belge bulunur: Helâl Belgelendirmesi Yapan Kuruluşlar İçin Kılavuz, Helâl Belgelendirmesi Yapan Kuruluşlar İçin Kılavuz ve Helâl Belgelendirme Kuruluşlarını Akredite Eden Akreditasyon Kuruluşu İçin Kılavuz.

Talebe bağlı olarak, belgeleme süresi değişkendir: bir yıl olabileceği gibi, raf ömrüyle sınırlı helâl parti/sıra uygunluk başvuruları da kabul edilir. Her hâlde, belgeyi hak eden kuruluşta, belgelendirmenin akabinde, helâl şartları devamlılığının kontrolü maksadıyla, yılda en az iki defa ara kontrol yapılır. Gıda hizmet, tesis ve fabrikaları, toplu yemek mutfağı, kafeterya, lokanta, pastane, market gibi mekânlarda sunulan gıda tüketimine yönelik hizmetler de bu sertifikanın konusuna dâhildir[28].

III- SERTİFİKA ALMA ŞARTLARI

Aşağıda, gerek GİMDES, gerek NİSSERT ve TSE bakımından sertifikanın şartlarına yer verilecektir. Yalnız her kuruluşun farklı kıstaslara tabi tutarak test yaptığı en baştan açıklığa kavuşturulmalıdır.

GİMDES'in sertifika kıstasları, NİSSERT ve TSE'den daha ağır gözükmektedir. Çünkü GİMDES, helâl ürünün haram ürünle temas etmemesi şartını istisnasız ararken; NİSSERT, "helâl gıda, helâl olmayan gıdayla farklı bölümde veya sırada, gerekli önlemler alınarak üretilebilir" rezervine yer verir.

GİMDES, *Codex Alimentarius* muhtevasına sadece hijyen (*hygiene*; *hygiène*) bakımından atıf yapar; helâl tanım ve kıstaslarını kendi şartnamesinde belirler. NİSSERT'in helâl tanımı ise, Fransızca, İngilizce ve Almanca dillerinde kaleme alınmış CAC/GL24-1997 sayılı *Codex Alimentarius* direktifine göre belirlenir. Bu direktifin kaleme alınmasında, İslâm âlimlerinden yardım alınıp alınmadığı bilinmemektedir.

Diğer taraftan, TSE, Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan yardım alarak fıkıh kuralarına uygunluğu teminat altına aldığını iddia etmektedir ki, bu iddia Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlık amacı ile uzmanlık alanını aşar. Bu kurum, helâl-haram bakımından toplumu her konuda ve her daim bilgilendirme görevini haiz olsa da, gıda ve kozmetik ürünlerin İslâm'a uygunluğu hususunda içerik ve fabrika denetimini yapmaya yetkili değildir. Çünkü bu denetim, mühendislik ve kimya bilgisi gerektirir.

---

[26] Bu bilgilere 23.4.2014 tarihinde http://www.nissert.com/?p=1637 adresinden erişildi.

[27] Bu bilgilere 23.4.2014 tarihinde http://www.tse.org.tr/docs/gidabelgelendirme/helâlgidabasvuruformu.pdf?sfvrsn=6 ve http://www.tse.org.tr/hizmetlerimiz/belgelendirme-hizmetleri/urun-belgelendirme/g%C4%B1da-sekt%C3%B6r%C3%BC-belgelendirme/helâl-belgelendirme http://www.tse.org.tr/docs/bro%C5%9F%C3%BCrler/helâl.pdf?sfvrsn=0 adreslerinden erişildi.

[28] Bu bilgilere 23.4.2014 tarihinde http://www.tse.org.tr/hizmetlerimiz/belgelendirme-hizmetleri/urun-belgelendirme/g%C4%B1da-sekt%C3%B6r%C3%BC-belgelendirme/helâl-belgelendirme ve http://www.tse.org.tr/hizmetlerimiz/standart-hizmetleri/standart-sat%C4%B1%C5%9F-ve-enformasyon/t%C3%BCrk-standardlar%C4%B1-sat%C4%B1%C5%9F%C4%B1 adreslerinden erişildi.
Ayrıca bkz. **Muhammet Ö. G.**, TSOIC/SMIIC1 Helâl Gıda Genel Kılavuzunun Uygulanması, Uluslararası 2. Helâl ve Sağlıklı Gıda Kongresi, 7-10 Kasım 2013, Konya/Türkiye, s. 396-400, s. 399; 28.4.2014 tarihinde http://www.helâlvesaglikli.org/docs/kongre2013/sozlu/28.pdf adresinden erişildi.

A- GİMDES'İN TÜZÜK VE ŞARTNAMESİ

Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalandırma Derneği Tüzüğü[29], sertifika şart ve hükümlerini genel olarak şöyle projelendirir. Derneğin amacı, her türlü ihtiyaç maddesinin, helâl olup olmadığı, sağlık bakımından temizlik ve fayda taşıyıp taşımadığı hususlarında bilinçli insan ve bilinçli toplum yetiştirmektir (Tüzük. m. 4/1). Ayrıca birey ve toplumun helâl rızık, hakça kazanç, temiz beslenme, sağlıklı yaşama hususunda bilinçlenmesine karşı çıkan her türlü engeli ortadan kaldırma amacı da eklenmelidir (Tüzük. m. 4/2). Esasen, gıda maddeleri, temizlik ve kozmetik ürünleri, ilaç ve diğer ihtiyaç maddesinin helâllik, temizlik, sağlığa faydalılık hususlarında sertifikalandırılmasında her türlü araştırma organize edilmekte, kamuoyu oluşturulmaktadır (Tüzük. m. 4/4, 5/8).

GİMDES helâl standartları, GİMDES Helâl Gıdaların Hazırlanması, Ambalajlanması ve Hayvanların Kesilmesi Hakkında Genel Şartname[30] huzurunda belirlenir. Buna göre, "helâl, Allah ve Resulü tarafından izin verilmiş, yasaklanmamış, serbest, yasal ve meşru olan her şey anlamına gelir" (Şartname. m. 1).

Helâl gıda, İslâm fıkhında yenilip içilmesine izin verilmiş gıdaları belirtir. İslâm fıkhı, Kur'an ve hadisler yanı sıra, kıyas yöntemi ile icma-i ümmeti de kapsar. İcma ve kıyasta, Hanefi, Şafii, Maliki ve Hanbeli mezheplerinin görüşleri ve bu görüşlere mahsus fetvalar dikkate alınır. Yalnız helâl olmayan hayvanların herhangi bir bileşenini içermeme, pis olmama, pis araç ve gereçler kullanılarak imal edilmeme ve haram ürünlerden üretimin her aşamasında ayrı tutulma şartları her hâlükârda bâkidir (Şartname. m. 3).

Helâl içecek tanımında, necasetle karışmama, zehirli olmama, sarhoşluk ve uyuşukluk vermeme kıstasları bulunmaktadır. Pis şöyle tanımlanmaktadır: domuz ve köpek, aslında her türlü hayvanın sperm, dişi yumurtası, ter, sümük ve gözyaşları dâhil, vücudundan çıkan herhangi sıvı ve diğer nesneleri içerme; ölmüş veya İslâm'a göre kesilmemiş hayvan veya bunun sair sıvı yahut parçası; nihayet bunlara doğrudan temas eden/bulaşan ürün. Biyoloji ve teknolojinin harmanlanması neticesinde elde edilen genetiği değiştirilmiş organizmalar sertifikalandırılmaz (Şartname. m. 4).

Hijyen ve sağlık standartları, imalatın her aşamasında, hem ürün, hem de imalatta kullanılan araçlar bakımından araştırılır. Sırf bu noktada, *Codex Alimentarius* muhtevasında yer alan CAC/GL61-2007 sayılı "Gıda Sağlık Bilgisinin Genel Prensipleri (*General Principles of Food Hygiene; Principes Généraux D'hygiène Alimentarire*)"[31] dokümanına atıf yapılmaktadır (Şartname. m. 8).

B- NİSSERT'İN TABİ OLDUĞU DİREKTİF

NİSSERT helâl hizmet sertifikası ve helâl ürün sertifikası başvuru formlarında, CAC/GL24-1997 sayılı *Codex Alimentarius* direktifi standardına uyulması yanı sıra, işyerinin ruhsatlı ve hammaddelerin üretim izinli olması ve helâl hizmet/ürün sözleşmesine uygun hareket edilmesi şartlarından bahsedilir.

---

[29] Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalandırma Derneği Tüzüğü'ne 28.4.2014 tarihinde http://www.gimdes.org/tuzuk adresinden erişildi.

[30] GİMDES Helâl Gıdaların Hazırlanması, Ambalajlanması ve Hayvanların Kesilmesi Hakkında Genel Şartname'ye 28.4.2014 tarihinde http://www.gimdes.org/gimdes-standartlari/gimdes-helâl-standardi adresinden erişildi.

[31] Gıda Hijyeninin Genel Prensipleri dokümanının İngilizce ve Fransızca pdf metinlerine 28.4.2014 tarihinde http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/en/?provide=standards&orderField=fullReference&sort=asc&num1=CAC/RCP adresinden ulaşıldı.

Helâl kozmetik başvuru formunda da, ürünlerin her birinin ruhsatlı olması, ambalaj üzerinde kullanılan logonun marka tescil belgesine dayanması, izin verilen katkı maddeleri, içerik, tedarikçi ya da sair herhangi bir durumda değişiklik olduğunda NİSSERT'e beyan edilmesi ve helâl üretim sözleşmesine uygun davranılması gibi genel şartlar anılmaktadır[32].

CAC/GL24-1997 sayılı *Codex Alimentarius* direktifinde, İslâm Hukuku'nda izin verilen gıda helâldir; şu koşullarla ki, helâl gıdanın hazırlanması, prosesten geçirilmesi, taşınması ve depolanmasında İslâm Hukuku'na aykırılık bulunamaz; ayrıca anılan aşamaların tamamında, İslâm Hukuku'na aykırı gıdalarla doğrudan temasa geçemez (Direktif. m. 2.1). Helâl gıda, helâl olmayan gıdayla farklı bölümde veya sırada, gerekli önlemler alınarak üretilebilir (Direktif. m. 2.2.1). Helâl gıda, haram gıdalar için de geçerli olan sağlık bilgisi kurallarına uygun üretilir (Direktif. m. 2.2.2).

Hukuka uygun gıda (*lawful food*), domuz, ayı, köpek, yılan, maymun, aslan ve kartal gibi yasak hayvan bileşeni, zehirli bitki veya içecek, alkol veya yasak katkı maddesi içermeyen gıdadır (Direktif. m. 3.1).

Hayvan kesilmesi (*Slaughtering*) bakımından, "Bismillah" (*In the Name of Allah*) denilmesi ve İslâm Hukuku'nun diğer kesim kurallarına, meselâ boyun bölgesinden çok keskin bıçakla ilk darbede can alma kaidesine riayet edilmesi zorunludur (Direktif. m. 3.2).

Ayrıca *Codex Alimentarius* muhtevasında yer alan CAC/GL61-2007 sayılı Gıda Hijyeninin Genel Prensipleri yanı sıra, CAC/RCP58-2005 sayılı Et İçin Hijyenik Uygulama Kodu (*Code of Hygienic Practice For Meat*; *Code D'Usages En Matière D'Hygiène Pour La Viande)*[33] ve CAC/GL1-1979 sayılı Şikâyetler Hakkında Genel Kurallar (*General Guidelines on Claims; Directives Générales Concernant Les Allégations*)[34] dokümanları da geçerliliğini korumaktadır (Direktif. m. 3.2, 3.3, 4.2).

C- TSE'NİN ÖZGÜN KLAVUZU

TSE tarafından verilen helâl gıda uygunluk belgesinde, incelenen gıdanın ve ürün bileşenlerinin helâl ve helâl kaynaklı olması zorunludur. Ürünün TSE'nin kendi mevzuatına, yani yukarıda künyesi ayrıntılı verilen Helâl Gıda Genel Kılavuzu'na uyumundan emin olmak amacıyla, üretim ortamı ve donanımı denetlenir; personelin temizlik ve hijyen kontrolünü sağlayan özel bir sistemle denetim yapılır. Bu noktada teknolojik yeterlik, asgari kalite kontrol yeteneği ile bunların devamlılığını garanti altına alan nüfusun büyük çoğunluğu Müslümanlardan oluşan ülkelere kalite sisteminin tesis edilip edilmediği kontrol edilir[35].

Helâl gıda uygunluk belgesi verilirken, helâl, sağlıklı, güvenli girdilerin kullanılması, gıdanın hijyenik ortamda hilesiz üretilmesi hususları araştırılır. Böylece, Helâl Gıda Genel Kılavuzu sayesinde, helâl gıda hassasiyeti olan Müslüman tüketicinin taleplerinin karşılanması ümit edilir[36].

---

32 Bu bilgilere 23.4.2014 tarihinde http://www.nissert.com/?p=1637 adresinden erişildi.

33 Et İçin Hijyenik Uygulama Kodu dokümanının İngilizce ve Fransızca *pdf* metinlerine 28.4.2014 tarihinde http://www.lnciq.gov.cn/ywpd/spjy/ywcs/201202/P020120202419685224238.pdf ve http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/ adreslerinden erişildi.

34 Şikâyetler Hakkında Genel Kurallar dokümanının İngilizce ve Fransızca *pdf* metinlerine 28.4.2014 http://www.codexalimentarius.org/standards/list-of-standards/ adresinden erişildi.

35 Bu bilgilere 10.11.2014 tarihinde https://www.tse.org.tr/docs/broşürler/helal.pdf?sfvrsn=0 adresinden erişildi.

36 **Gündüz**, s. 400.

IV- SERTİFAKININ TÜRKİYE'DE DOĞURDUĞU SONUÇLAR

Dünyada en çok helâl gıda sertifikası, beyaz et konusunda Brezilya, kırmızı et konusunda Yeni Zelanda tarafından verilir. Bu bilgiye dayalı olarak, 2009 yılında İstanbul Ticaret Odası, Türk üreticilere ihracat kapısının açılmasını helâl sertifikasına bağladı, bu konuda özendirici tutum sergiledi[37]. Bu çerçevede, helâl sertifikası, Müslüman tüketicilerin ağırlıklı olarak yaşadığı pazarlara girmek isteyen ihracatçılara yeni kapılar açabilecek potansiyelde değerlendirildi[38]. Helâl sertifikasının popülerleşmesi, 2009 yılına denk düşmektedir. Öyleyse, bu sertifikanın 2009 yılından 2014 yılına değin Türkiye'deki ilerleyişi, kronolojik sıraya bağlı kalarak anlatılmalıdır ki, ihracat hacmini genişletme iddiası sorgulansın.

Malezya, Endonezya ve bazı Arap ülkelerinin ithalatta helâl sertifikası şartı getirmesi Türk tacirleri harekete geçirdi. Türkiye menşeli ürünlerin bu süreçten menfi etkilenmesini önlemek maksadıyla GİMDES, 2009 yılında, bu ülkelerden akreditasyon alarak, helâl sertifika verme açılımını gerçekleştirdi. Böylece, Türkiye merkezli üreticilerin ürünlerini bu ülkelere rahatlıkla ihraç etmesi imkânı doğdu. 2009 yılında, Türkiye'de, Helâl Gıda 2. Uluslararası Konferansı düzenlendi[39].

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı[40] tarafından yapılan duyuruya göre, 2010 yılında, dönemin Sanayi ve Ticaret Bakanı, Suudi Arabistan'ı ziyaret ederek, helâl gıda hakkında bilgi verdi[41]. Böylece, 2010 yılı sonunda, Türkiye çapında, sadece GİMDES'ten helâl sertifikası alan firmaların sayısı yüz ona, 2011 yılı sonunda üç yüze çıkmıştır.

2010 yılı WHC kongresi Türkiye'de yapıldı. Daha sonra, Helâl ve Sağlıklı Ürün ile Finans Fuarı ve 4. Helâl Ürünler Konferansı yine Türkiye'de gerçekleşti. Bütün bu çalışmalar, Türkiye merkezli üreticilerin global helâl pazarında oynadığı rolü daha anlamlı kıldı[42].

Doktrinde de, bu olumlu bakış açısını destekleyen görüşler ileri sürüldü. "Dışarıdan döviz ödeyerek getirtilen ve helâl garantisi olmayan gıda ve katkı maddelerinin pek çoğunun" ithalinin azaldığı iddia edildi. Ayrıca, "dış ülkelerdeki Müslümanların helâl sertifikalı ürün talepleri Türkiye'den daha güçlü bir şekilde sağlanabilecektir. Bunun sonucunda ise Türk gıda üreticilerinin ihracat hacmi artacaktır" temennisinde bulunuldu[43].

Buraya kadar anılan olumlu görüş ve beklentilere karşılık, Türkiye basınında, helâl sertifikası saygın eleştirilere maruz kalmıştır. 2010 yılında, dünyanın yaklaşık üçte birinin Müslüman olduğu ve iki trilyon dolarlık pastaya dikkat çekilerek, aslında tüm

---

37 "İTO ihracatı artırmak için helâl sertifika çalışması başlattı" başlıklı ve 11.10.2009 tarihli habere 29.4.2014 tarihinde http://www.gidahareketi.org/Ito-Ihracati-Artirmak-Icin-Helâl-Sertifika-Calismasi-Baslatti-514-haberi.aspx adresinden erişildi.

38 Gıda ve Tüketici Ürünlerinde helâl Sertifikalama, s. 1-7, s. 3; 29.4.2014 tarihinde http://www.gmka.org.tr/uploads/downloads/dosya/gida_ve_tuketici_urunlerinde_helâl_sertifikalama.pdf adresinden erişildi.

39 Bu bilgilere 10.11.2014 tarihinde http://www.gimdes.org/helal-gida-2009-turkiye-uluslararasi-konferansi-sponsorlari.html adresinden erişildi.

40 Aşağıda KOSGEB şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

41 Bu bilgilere, 23.4.2014 tarihinde http://www.kosgeb.gov.tr/Pages/UI/Haberler.aspx?ref=29&refContent=0 adresinden erişildi.

42 Bu bilgilere, 23.4.2014 tarihinde http://www.gimdes.org/kurumsal ve http://www.halalfood2008.com/tr/konferans-programi adreslerinden erişildi.

43 **Batu A.**, Helâl (Mahzursuz) Gıda Belgelendirmesindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi, C. 7, S. 2, Y. 2012, s. 60-75, s. 62; 2.5.2014 tarihinde http://teknolojikarastirmalar.com/pdf/tr/02_2012_7_2_130_762.pdf adresinden erişildi.

hesapların, Müslümanların helâl gıda sorununa çözüm üretmek değil, ranttan pay almak üzerine kurulu olduğu kaleme alındı[44].

2011 yılında, "Helâl gıda sertifikası dolandırıcıların yeni kazanç kapısı oldu. Kendilerini yurtdışı firması gibi tanıtan çantacı sertifikacılar kapı kapı dolaşıp 5.000-Dolar tutarına belge veriyor. Bazıları ise dernek görünümünde ticarethane işletip, TSE'nin belgelerine çamur atıyor" haberi yayınlandı[45].

Yine 2011 yılında, "Fransız, İtalyan, Belçika, Hollanda, Amerikan firmaları bu belgeyi çatır çatır üç günde alırken, Türk firmaları -gözünün üzerinde kaşın var- denilerek, aylarca, yıllarca bu belgeye sahip olamayarak, İslâm ülkelerindeki gıda pazarını kaybedecekler" serzenişine yer verildi. Diğer taraftan, "Neden insanların, helâl ve temiz gıda haklarından söz edilmiyor da, -şu kadar pazar payı var, bu kadar kazanç vardeniliyor" sorusu yöneltildi[46].

Bu soruyu haklı gösterir şekilde, yurt dışı menşeli *Arby's*, *Burger King*, *Herballife*, *Haribo* ve *KFC* gibi büyük hazır/hızlı yiyecek firmaları bir şekilde helâl gıda sertifikası edinmiştir[47]. Söz konusu yabancı firmaların helâl gıda sertifikasından yararlanması, tüketicinin millî hamburger büfelerine ve Türk bisküvi/şeker firmalarına meyletmesine ket vurmaktadır.

Türkiye'nin A'dan Z'ye helâl sertifikalı ürünler satan Helâl Dünya Market adlı ilk marketi de 2011 yılında açıldı. Bundan sonra, GİMDES tescil ettirdiği Helâl Dünya Market markasını girişimcilere kullandırmayı sürdürdü[48]. Ayrıca, Kazakistan'ın başkenti Astana'da Türk yatırımcılar tarafından inşa edilen *Ramada Plaza Astana* Oteli, helâl sertifikası almayı başardı[49].

2012 yılında Türkiye restoran sektöründe, ilk helâl kahve-restoranı açıldı[50]. Ayrıca, helâl *suşi* yer edindi. TSE, karides, kalamar ve Norveç somonu gibi gıdalara helâl sertifikası vermek suretiyle, sertifikalı *suşi* restoranları yaratti[51].

Akabinde, "Şirketler Helâl Gıda Sertifikası İçin TSE Kuyruğunda" başlıklı haberden edinilen bilgilere göre, TSE ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın koordine hâlde yürüt-

---

44 **Özer K.**, Helâl Sertifika Paradoksu, TIMETURK Haber Portalı, T. 14.10.2010; 29.4.2014 tarihinde http://www.timeturk.com/tr/makale/kemal-ozer/helâl-sertifika-paradoksu.html#.U1_qyPl_uCk adresinden erişildi.

45 **Can M.**, Rüşvetle Helâl Sertifikası, Sabah Haber Portalı, T. 9.12.2011; 29.4.2014 tarihinde http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/12/09/rusvetle-helâl-sertifikasi adresinden erişildi.

46 **Özer K.**, Helâl Sertifika Kapitalizmi, Gıda Güvenliği Hareketi Sitesi, T. 22.6.2011; 29.4.2014 tarihinde http://www.gidahareketi.org/%E2%80%98hel%C3%A2l-Sertifika%E2%80%99-Kapitalizmi-434-yazisi.aspx adresinden erişildi.

47 Bu konuda ayrıntılı bilgiye http://www.kfcturkiye.com/kurumsal/helâl-et-sertifikasi/381, http://www.burgerking.com.tr/helâl-et-sertifikasi, https://www.haribo.com/trTR/ueruenler/helâl-sertifikalarimiz.html, http://www.kilokontrolmetodu.com/herbalife-urunler/herbalife-helâl-sertifikasi.html ve http://www.arbys.com.tr/helâl-et-sertifikasi adreslerinden erişilebilir.

48 **Cingi S.**, Aç Bir Helâlinden Market, Radikal Ekonomi Haber Portalı, T. 18.12.2011; 30.4.2014 tarihinde http://www.radikal.com.tr/ekonomi/ac_bir_helâlinden_market-1072848 adresinden erişildi.

49 Türklerin İşlettiği Beş Yıldızlı Otel Helâl Sertifikası Aldı, Haberin Vakti Portalı, T. 9.10.2011; 2.5.2014 tarihinde http://www.haberinvakti.com/guncel/turklerin-islettigi-bes-yildizli-otel-helâl-sertifikasi-aldi-h2336.html adresinden erişildi.

50 Helâl Sertifikalı Hayat Kafe ve Restoran Açıldı, Hicret Haber Portalı, T. 14.7.2012; 2.5.2014 tarihinde http://www.hicrethaber.com/haber.php?haber_id=33754 adresinden erişildi.

51 **Yurdakul M.**, Helâl Suşi Geliyor, Milliyet Haber Portalı, T.10.8.2012; 30.4.2014 tarihinde http://ekonomi.milliyet.com.tr/-helâl-susi-geliyor/ekonomi/ekonomidetay/10.08.2012/1578762/default.htm adresinden erişildi.

tüğü helâl sertifika projesi popülarite kazandı[52]. Buna karşılık, *Coca Cola*'nın TSE'ye helâl içecek başvurusu olumsuz sonuçlandı[53].

Bu arada, TSE ve ortağı Diyanet İşleri Başkanlığı, koordine çalışmalarından ötürü, basında şu eleştirilere maruz kaldı: TSE başkanı "TSE, ürünün helâl olup olmadığıyla ilgili fetva vermiyor. Diyanet İşleri Başkanlığı ile imzaladığımız protokol gereği ürünün İslâm fıkhına uygun olup olmadığına onlar bakıyor. TSE ise gıda güvenliği noktasında devreye giriyor" dediğine göre; TSE tarafından helâl sertifikası verilen ürünlerde de görülen antibiyotik deposuna çevrilmiş genetik tavuklar, daha fazla et ve süt elde etmek için yeryüzünde eşi ve benzeri olmayan zulmün her türlüsünün reva görüldüğü büyükbaşlar, yapay dölleme ile hamile bırakılan hayvanlar, kanserojen renklendirici ve tatlandırıcılar içeren sözde gıdalar, jelâtinler, kanlı ve mezbaha atıklı yemler ve sair ürün ve uygulamaların tüm vebali de Diyanet'in mi oluyor acaba?"[54].

2012 yılında, Güney Marmara Kalkınma Ajansı[55] tarafından bölgesel çapta helâl gıda sempozyumu düzenlendi. İhracat için Helâl Sertifikalama Sempozyumu, Türkiye/Güney Marmara bölgesinde bulunan üreticilere sertifika alarak ihracat oranlarını artırmaları konusunda çağrı olanağı sağladı. GMKA genel sekreteri, helâl gıda konusunda Türkiye'nin dünyada neredeyse yaya kaldığını ifade etti. Ayrıca, GMKA uzmanlarının helâl ürün pazarıyla ilgili hazırladığı rapordan çarpıcı bilgiler aktardı: "Dünya helâl gıda pazarı bir trilyon dolara yaklaştı; Amerika Birleşik Devletleri'nden[56] Çin'e, İsviçre'den Güney Afrika'ya kadar birçok ülkede helâl sertifikası veren kuruluşlar vardır; Müslüman tüketicilere hitap eden helâl sertifikalı gıdaların yüzde 80'i gayrimüslimler tarafından üretilmektedir; ABD'nin on iki eyaletinde helâl gıda kanunu çıkarılmıştır; dünyada helâl gıda logosunun kullanımında kısıtlama olan tek ülke de Türkiye'dir"[57].

2012 yılında, özellikle tavukçuluk sektöründe, helâl sertifikasının hukukî anlamda haksız rekabete sebep olduğu; aynı şartlarda kesim ve üretim yapan firmalardan biri sertifika alınca, diğer firmaların ötekileştiği ve tüketici nezdinde haram algılandığı eleştirisi getirildi. Hatta aynı çalışmada, "önceden ihracat için müftülüklerden veya Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'ndan alınan helâl belgesi yeterli olurken artık firmalar haksız rekabetle karşı karşıya kalmamak için helâl gıda sertifikası almak durumunda kalıyor" şeklinde ekonomik bir zorlamaya işaret edildi[58].

---

[52] **Cin İ.**, Şirketler Helâl Gıda Sertifikası İçin TSE Kuyruğunda!, Girişim Haber Portalı, T. 15.5.2012; 30.4.2014 tarihinde http://www.girisimhaber.com/post/2012/05/15/Sirketler-Helâl-Gida-Sertifikasi-Icin-TSE-Kuyrugunda.aspx adresinden erişildi.

[53] Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://www.ekoayrinti.com/news_detail.php?id=109265 adresinden erişildi.

[54] **Özer K.**, Helâl sertifikası fıkıhtaki helâlle örtüşmüyormuş, Kemal Özer Bireysel Web Sitesi, T. 21.2.2012; 2.5.2014 tarihinde http://www.kemalozer.com/helâl-sertifikasi-fikihtaki-helâlle-ortusmuyor-mus-159h.html adresinden erişildi.

[55] Aşağıda GMKA şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

[56] Aşağıda ABD olarak kısaltılacaktır.

[57] Helâl Gıda Pazarı Gayrı Müslümlerin Elinde, Çiftlik Haber Portalı, T. 20.2.2012; 2.5.2014 tarihinde http://www.ciftlikdergisi.com.tr/helâl-gida-pazari-gayrimuslimlerin-elinde.html adresinden erişildi.

[58] **Orhan F.**, Gıdada Hassas Rekabet, EKONOM/2012, s. 20-24, s. 23; 2.5.2014 tarihinde http://www.gidamo.org.tr/resimler/ekler/03c19e0a35a8588_ek.pdf?tipi=5& adresinden erişildi. Aksi yönde, helâl gıda sertifikasının haksız rekabet teşkil etmediği ve bu sertifikaya ihtiyaç duyulduğu yönünde görüş için bkz. **Çakır S.**, Yedikleriniz Helâl Olsun, Işık, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

2012 yılında, son olarak, İslam Ülkeleri Standardizasyon ve Metroloji Enstitüsü (*The Standards and Metrology Institute for the Islamic Countries*)[59], 2012 forumunu Antalya'da gerçekleştirdi. Forumun açılışında, TSE ve SMIIC yönetim kurulu başkanı konuşma yaptı[60].

2013 yılında helâl turizm gelişmelerinden bahsedilmelidir. Dünya Turizm Örgütü'nün *Crescentrating* araştırma şirketine yaptırdığı araştırmanın istatistiklerine göre, 2011 yılında toplam turizm harcamaları bir nokta yüzde üç trilyon dolar; bu çapta, Müslüman turistlerin harcaması ise yüz yirmi altı milyar dolara tekabül eder. Müslümanlara yönelik dünyada toplam dört yüz otel bulunmaktadır. Zaten Türkiye, bunların yüz ellisini barındırmaktadır. Müslümanlara yönelik turizm hareketinde, satılan ürünlerin helâl şartlara uyup uymadığı, kadın-erkek spor, havuz ve hamam alanlarının ayrılması, alkol servis edilmemesi ve rahatça namaz kılma imkânı sunulması gibi kıstaslar bulunmaktadır. İşte 2013 yılı başında, Türkiye'de ilk defa bir turizm kuruluşu helâl sertifikası edinmiştir[61].

2013 yılı sadece turizm değil, lojistik sektörü ile bebek bakım ürünleri ve pizza üreticilerine de bu sertifikanın yayılmasını sağladı. *Natifa Baby* Türkiye'de ilk defa helâl sertifikalı bebek bakım ürünleri piyasaya sürdü[62]. Ayrıca *Netlog* firması lojistik sektöründe ilk helâl sertifikasını edindi[63]. Türkiye merkezli *Domino's Pizza* da sertifikalandı[64].

Aynı yılda, İstanbul'da Helâl ve Sağlıklı Ürünler Fuarı düzenlendi. Fuar kapsamında Uluslararası Helâl ve Sağlıklı Ürünler Konferansı gerçekleştirildi. Helâl sertifikalı ürün tüketimi konusunda tüketicilerin bilinçlendirilmesi amaçlandı. Bu fuara, KOSGEB yanı sıra GİMDES de katkı verdi[65].

Yine 2013 yılında, Türkiye basınında şu tespitlere yer verildi: Türkiye'de helâl gıda sertifikası veren kuruluşların sayısı altmışa çıktı. Bu kuruluşların %90'ı ISO9001 ve ISO22000 gibi kalite yönetim sistemlerinin belgelendirmesini yapan ticaret şirketleridir. Türkiye'de helâl sertifikası veren kuruluşların büyük çoğunluğu, en önemli teknik ve fıkıh kurullarına vâkıf değildir. "Helâl gıda sertifikasyonu ticarî olarak gerçekleştirilemeyecek bir faaliyet olup, ticarî kaygılardan ari bir şekilde toplum için gerçekleştirilmesi gereken bir hizmettir"[66].

Aynı yılda, GİMDES ve TSE söz dalaşına başladı. GİMDES, TSE hakkında, laik devletin veya batıya bağımlı otoritenin helâl-haram ayırımı yapamayacağını dile getir-

---

59 Aşağıda SMIIC şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

60 Bu konudaki bilgilere, 9.5.2014 tarihinde http://www.tse.org.tr/haberler/2012/11/14/islam-%C3%BClkeleri-standardizasyon-ve-metroloji-enstit%C3%BCs%C3%BC-(smiic)-2012-forumu-antalya-da-ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirildi- adresinden erişildi.

61 Helâl Sertifika ile Türkiye'ye ilgi artacak, Turizm Dünyası Haber Portalı; 30.4.2014 tarihinde http://www.turizmdunyasi.com.tr/arsiv/yazi/127-helâl-sertifika-ile-turkiyeye-ilgi-artacak adresinden erişildi.

62 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://ww.haberler.com/turkiye-de-ilk-ve-tek-helâl-sertifikali-bebek-4462497-haberi/ adresinden erişildi.

63 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://www.netlog.com.tr/kurumsal-iletisim/haber-detay.asp?id=lojistik-sektorunde-ilk-helâl-sertifikasini-netlog-aldi adresinden erişildi.

64 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://www.dominos.com.tr/dominos-hakkinda/helâl-sertifikalarimiz.aspx adresinden erişildi.

65 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde https://cnrexpo.com/basin.aspx?bulten_detay=76 adresinden erişildi.

66 **Karaduman Y.**, Helâl Gıda Sertifikaları Güvenilir mi?, Zaman Ekonomi Haber Portalı, T. 31.7.2013; 29.4.2014 tarihinde http://www.zaman.com.tr/ekonomi_helâl-gida-sertifikalari-guvenilir-mi_2115543.html adresinden erişildi.

di. TSE de GİMDES'i "Faaliyet gösteren derneklerin hiçbir standardı yok. Firmalara şantaj ve baskı yapıldığına dair duyumlar aldık" cümleleriyle cevapladı[67].

Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Birliği Başkanı da, eleştirilerde bulundu. "Ülkemizde helâl et sertifikasıyla satış yapmak dini istismar etmektir. Burada belli başlı on beş firma helâl kesim sertifikasını almış durumda. Bu firmalar yurt dışına ihraç noktasında sertifika almalı. Fakat ülke içinde sattıkları ürünlere bu sertifikaları yapıştırmaları yanlış" şeklinde beyanda bulundu[68].

2013 yılı, şu haberle kapandı. "Kırmızı Biberli Domuz Kafası" yazan kutunun helâl sertifikalı olarak Çin'de satılması bu ülkede yaşayan Müslüman tüketicileri ayağa kaldırdı. Olayın Türkiye'ye yansıması, "Türkiye'deki helâl sertifikalarındaki durum Çin'deki kadar kötü olmasa da helâl yiyecek pazarının iyi denetlenebildiği de söylenemez" cümlesiyle açıklığa kavuşturuldu[69].

2014 yılına gelindiğinde, baldan çiğ köfteye, çikolatadan et-süt ürünlerine, hatta kozmetik malzemeleri ve un da dâhil pek çok ürün ve hizmet hakkında helâl sertifikası edinen yüzlerce firma, sertifika veren kuruluşların *web* sitelerinde yayınlanmaktadır. Dahası, sanal ortamda, sertifikasını yenilemeyenler ve sertifikası iptal edileneler de ilân edilmektedir[70]. Yalnız hâlâ ana helâl gıda ihraççıları, çoğunlukla gayrimüslimlerin yaşadığı ülkelerden ibarettir. 2014 yılında da, lider Brezilya'dır; ardından ABD, Çin ve Tayland gelmektedir.

Burada, Tayland'ın özel durumuna değinilmelidir. Biyokimya ve biyotıp uzmanı Dünyanın En Etkili 500 Müslümanı listesine giren **Doç. Dr.** ***Winai Dahlan*** 1995 yılında, *Chulalongkorn* Üniversitesi'nde Helâl Bilim Merkezi (*Halal Science Center*) kurmuştur. Tayland'ın helâl sektörünün beşinci büyük ihraççısı olmasında, değerli akademisyen *Dahlan* tarafından kurulan helâl bilim merkezinin büyük katkısı vardır[71].

Bugün, ABD, Tayland, Çin ve Brezilya'ya ek olarak, Rusya da, helâl gıda ihraç etme çalışmalarını hızlandırdı. Öyle ki, Rusya'daki helâl gıda ihracatında zaten üçüncü sırada yer alan *Resurs* firması, Birleşik Arap Emirlikleri'ne helâl gıda ihraç edebilmek için fabrika standartlarını değiştirmeye karar verdi[72].

İçinde bulunduğumuz yıl dikkate alındığında, Türkiye'de helâl sertifikası edinen turizm kuruluşlarının sayısı ivmeli olarak artmaktadır[73]. Bu arada, gıda ve kozmetik

---

67 **Zengin S. H.**, Sertifikan Helâl Olsun, Aksiyon Haber Portalı, T. 2.9.2013; 30.4.2013 tarihinde http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-36428-173-sertifikan-helâl-olsun.html adresinden erişildi.

68 Türkiye'de Helâl Kesim Sertifikasına Gerek Yok, Dünya Haber Portalı, T. 14.5.2013; 30.4.2013 tarihinde http://www.dunya.com/turkiyede-helâl-kesim-sertifikasina-gerek-yok-191911h.htm adresinden erişildi.

69 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 2.5.2014 tarihinde http://www.muhalifgazete.com/haber/80554/helâl-sertifikali-domuz-eti-satislari-basladi.html adresinden erişildi.

70 Bu konuda ayrıntılı bilgiye 29.4.2014 tarihinde http://www.helâlgidasertifikasi.info/, http://www.helâlgidafirmalari.net/ ve http://www.helâlplatform.com/category/firmalar adreslerinden erişildi.

71 Çevikalp M., Helâl Sertifikalı Ürünlerin Yüzde 13'ü Riskli, Aksiyon Haber Portalı, T. 6.1.2014; 29.4.2014 tarihinde http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-37539-173-helâl-sertifikali-urunlerin-yuzde-13u-riskli.html adresinden erişildi. Ayrıca bkz. http://www.halalscience.org/

72 Rus Helâl Gıda Maddeleri Müslüman Ülkelerine Gönderiliyor, Haber Seyret Portalı, T. 2.5.2014; 2.5.2014 tarihinde http://www.haberseyret.com/haber/6908/rus-helâl-gida-maddeleri-musluman-ulkelerine-gonderiliyor adresinden erişildi.

73 Evratur turizmde helâl sertifikası aldı!, Emlak Kulisi Web Sitesi, T. 5.2.2104; 29.4.2014 tarihinde http://emlakkulisi.com/evratur-turizmde-helâl-sertifikasi-aldi/229900 adresinden erişildi.

ürünlerine, sporcu gıdaları da eklenmiştir. Türkiye'nin sporcu beslenme ürünleri markası *Hardline Nutrition*, spor gıdası sektöründeki ilk helâl gıda sertifikasına sahip oldu[74].

2014 yılında, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, helâl gıda konulu bir konferansa ev sahipliği yaptı. Bu konferansta, üç semavi dinde de helâl ve haram gıdalar bulunduğu; helâl gıda sertifikası bazında Musevilere ait *koşer* gıda sertifikasının en yaygın olduğu; İslâm dinine en uygun standardizasyon olarak SMIIC kuruluşunun esas alınması gerektiği belirtildi[75].

Nihayet 2014 yılında, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde, Hukukî Açıdan Helâl ve Sağlıklı Gıda Uluslararası Sempozyumu ikinci kez düzenlendi. Bu çerçevede, "Hukuki Açıdan Helâl ve Sağlıklı Gıda Konusunda Hukukçular İlk Kez Bir Araya Geldi!" başlıklı bildiri metni yayınlandı[76].

V- HARAM ÜRÜNÜN HELÂL SERTİFİKALI SATIŞI

Sertifikanın ürün veya hizmete helâl damgasını vurması, mezkûr ürün veya hizmetin alıcısı nezdinde, Türk Medenî Kanunu[77], Türk Borçlar Kanunu[78], Türk Ticaret Kanunu[79] ve Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun[80] bakımından bir dizi sonuçlar doğurur. Sertifikalanan ürün veya hizmetin gerçekten helâl olması durumunda, alıcıya verilen intiba sağlanır; alıcı bu zikir ve vaade kavuşmakla hiçbir hukukî sorun doğmaz. Buna karşılık, sertifika hakikati yansıtmıyorsa, bir dizi hukukî değerlendirme yapılmalıdır.

Organize gıda perakendeciliğinin Türkiye'de oldukça geliştiği ve bu organizasyonların ithal gıdayla da beslendiği bilinmektedir[81]. Özellikle, organize gıda perakendeciliği, helâl teriminde yanlışlığı kaldıramayacak boyutta, iki boyutlu özel hukuk ihtilaflarına gebedir. Şöyle ki, ithalat yapan alıcı tacirin satıcı tacir karşısındaki konumu,

---

Ayrıca bkz. Türkiye'nin İlk Helâl Turizm Sertifikalı Oteli, Enda Moda ve Yaşam Dergisi, T. 6.2.2014; 30.4.2014 tarihinde http://www.endadergi.com/turkiyenin-ilk-helâl-turizm-sertifikali-oteli/ adresinden erişildi.
Müslüman turistler helâl sertifikası sayesinde Türkiye'ye akın edecek, Tour Expi Haber Portalı, T. 26.2.2014; 29.4.2014 tarihinde http://www.tourexpi.com/tr-tr/news.html~nid=87819 adresinden ulaşıldı.

74 Spor Gıdası Sektörü İlk Helâl Gıda Sertifikasını Aldı, Türkiye Haber Portalı, T. 3.4.2014; 29.4.2014 tarihinde http://www.turkiyegazetesi.com.tr/saglik/146617.aspx adresinden ulaşıldı.

75 KMÜ'de Helâl Gıda Konferansı, Ajans Manisa Portalı, T. 1.5.2014; 2.5.2014 tarihinde http://www.ajansmanisa.com/342701-haber-kmude-helâl-gida-konferansi adresinden erişildi.

76 Bu sempozyumun duyurusu ve bildirisine, 8.11.2014 tarihinde, http://www.sdu.edu.tr/Haber.aspx?id=2548 ve http://www.helalvesaglikli.org/tr/haber-goster/78 adreslerinden erişildi.

77 RG. 08.12.2001, 24607; 4721 Sayılı Kanun.
Aşağıda 4721 Sayılı Kanun şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

78 RG. 4.2. 2011, S. 27836; 6098 Sayılı Kanun.
Aşağıda 6098 Sayılı Kanun şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

79 RG. 14.2.2011, 27846; 6102 Sayılı Kanun.
Aşağıda 6102 Sayılı Kanun şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

80 RG. 28.11.2013, S. 28835; 6502 Sayılı Kanun.
Aşağıda 6502 Sayılı Kanun şeklinde kısaltılarak anılacaktır.

81 **Ünübol N.**, Organize Gıda Perakendeciliğinde Rekabet ve Tüketicilere Yansımaları, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları, Eski (4077) ve Yeni Kanun (6502) Karşılaştırmalı, **Düzenleyiciler: Tokbaş H./Üçışık F.**, Bilge, 1. Baskı, Ankara, 2014, s. 640-650, s. 645-648.
Bulu M./Eraslan H. İ./Barca M., Türk Gıda Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, C. 9, Y. 2007, S. 1, s. 311-335, s. 327, 328.

yani tacirlerin birbirleri arasındaki çekişmesi; tacir olmayan alıcının veya tüketicinin satıcıya isyanı incelenmeye muhtaçtır.

A- TACİR OLMAYAN ALICI VEYA TÜKETİCİ

Borçlar hukuku çerçevesinde, haram emtianın helâl sertifikasıyla satılması üzerine, alıcı ilk etapta, aldatılması dolayısıyla sözleşmeyi iptal hakkını haizdir (TBK. m. 39). Daha doğrusu, helâl görünümünde haram hilesinde, hatta sertifika alınmadığı hâlde ürünün ambalajına sertifika konulmasında, 6098 Sayılı Kanun'un aldatmaya ilişkin hükmü gündemde yerini bulur (TBK. m. 36). Ne var ki, aldatma kurumundan yararlanırken, aldatıcı fiilin satıcı tarafından bizzat ve kasten yapılmasına ek olarak illiyet bağı bakış açısında, alıcının satılanı helâl sertifikalı olduğu için satın alması aranır[82].

Diğer taraftan, alıcı, dört seçimlik yetkisinden ümitliyse, 6098 Sayılı Kanun'un satış sözleşmesine hitap eden ayıba karşı garanti hükümlerinden yararlanabilir (TBK. m. 219 vd.). Zikredilen vaadin aksine, amaçlanan kullanım elverişliliğinin hiç bulunmaması sebebiyle, önemli, esaslı ve aşikâr olmayan (duruma göre açık veya gizli) ayıp her hâlükârda satıcının sorumluluğuna yol açar[83]. İşte helâl olduğu vaat edilen satılanın haram çıkması, anılan ayıp çeşitlerini tabii ki sağlar.

Haksız rekabet bakış açısında, 6102 Sayılı Kanun'dan bağımsız olarak, burada, 6098 Sayılı Kanun'a değinilmelidir. Çünkü 6098 Sayılı Kanun da haksız rekabeti düzenler (TBK. m. 57). Doktrinde bu hükmün uygulanabilir olup olmadığı ve hatta uygulanabilirse bunun kapsamı tartışmalıdır. Ticaret hukuku doktrinindeki ayrık görüşlere rağmen, medenî hukuk doktrinine göre, çoğunlukla, tarafların tacir olmadığı ve dolayı-

---

82 **Oğuzman K. M./Öz T.**, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, Vedat, 12. Bası, İstanbul, 2014, s. 111-114.
Nomer H. N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, 13. Baskı, İstanbul, 2013, s. 70, 71.
Kılıçoğlu A. M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan, 18. Baskı, Ankara, 2014, s. 202-206.
Tekinay S. S./Akman S./Burcuoğlu H./Altop A., Tekinay Borçlar Hukuku, Filiz, 7. Baskı, İstanbul, 1993, s. 444-448.
Belen H., 6098 Sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh), Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri-Borç İlişkisinin Hükümleri-(Bazı) Sona erme Hâlleri, Beta, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s. 125-127.
Aslan Y. İ./Şenyüz D., İşletme Hukuku, Ekin, 4. Bası, Bursa, 2012, s. 168.
Öcal Akipek Ş., 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ticarî Reklâmlar, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları, Eski (4077) ve Yeni Kanun (6502) Karşılaştırmalı, **Düzenleyiciler: Tokbaş H./Üçışık F.**, Bilge, 1. Baskı, Ankara, 2014, s. 482-489, s. 488.
Özdemir H., Aldatıcı Reklâmlara Karşı Tüketicinin Korunması, AÜHFD, C. 53, Y. 2004, S. 3, s. 61-90, s. 82.

83 **Gümüş A. M.**, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C. 1 (Madde: 1-46), Vedat, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s. 84, 85.
Gümüş A. M, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 1, Vedat, 3. Bası, İstanbul, 2014, s. 67 vd.
Atamer Y. M./İnceoğlu M. M., Satım Sözleşmesinde Tüketicinin Seçimlik Hakları ve Avrupa Birliği Hukuku İle Uyumu Sorunu, İstanbul, 2012, s. 38, 58; 11.11.2014 tarihinde http://www.bilgi.edu.tr/site_media/uploads/files/2013/03/26/20.pdf adresinden erişildi.
Çınar U. N., Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıba Karşı Tekeffül, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007, s. 23-31.
Doğan G., Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medenî Hukuk) Anabilim Dalı, Ankara, 1997, s. 45-73.
Tüzüner Ö., Borçlar Hukuku Özel Hükümler Pratik Çalışmaları, Vedat, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s. 180-182.
Aslan/Şenyüz, s. 167.

sıyla ticarî iş teşkil etmeyen haksız rekabet hâllerinde (ancak daha yerinde bir deyişle, davalının tacir, davacının ise iktisadî menfaati zarar görmüş müşteri olmadığı ihtimalde) 6098 Sayılı Kanun'un haksız rekabete ilişkin hükmü uygulanır[84].

Gerçek şudur ki, 6098 Sayılı Kanun'un mezkûr maddesinin uygulama alanı bulması, özel hukuktan zorlama ihtimallere atfedilir[85]. Yine de, ticarî işletme işletmeyen iki dernek veya böyle bir dernek yahut vakıf karşısında tacir olmayan gerçek kişi arasında gerçekleşen rekabet suiistimalleri düşünülebilir. Tam bu noktada, ticarî işletme işletmemesi kaydıyla, GİMDES ve TSE gibi kuruluşların, haram ürüne bilerek helâl sertifikası vermesi üzerine, bu kuruluşlar arasında meydana gelen ihtilafların çözümünde, 6098 Sayılı Kanun'un haksız rekabete ilişkin hükmüne başvurulabilir[86].

Tüketici hukuku boyutunda daha özellikli incelemeye girişildiğinde, aldatıcı reklâm tanımına odaklanmak gerekir. Aldatıcı reklam, yanlış veya yanıltıcı reklâm yanı sıra tüketiciyi aldatma kabiliyeti şeklinde iki unsurdan müteşekkildir. Reklâmda yalan bulunması aldatıcılığın en bariz göstergesidir[87]. Bu bakış açısında, haram emtianın helâl görünümünde sertifikalanması, aldatıcı reklamın iki unsurunu da sağlar.

Tuzak pazarlama türlerinden parazit pazarlama terimi, yani yetkisi olmadığı hâlde ürünlerin popüler bir kuruluşla hukuka aykırı olarak ilişkilendirilmesi eklenmelidir[88]. Güya helâl sertifikalı parazitleri ifade etmek adına, parazit pazarlama teriminden yararlanılabilir.

Aldatıcı reklâma maruz kalan tüketici, genel hükümler yanı sıra, 6502 Sayılı Kanun'un ayıba karşı garanti hükümlerine başvurabilir (TBK. m. 36, 39; TKHK. m. 8

---

84 **Akipek J. G./Akıntürk T./Karaman Ateş D.**, Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku, Beta, 10. Baskı, İstanbul, 2013, s. 392, 393.
Karahan S., Ticarî İşletme Hukuku, Mimoza, 26. Bası, Konya, 2014, s. 219.
Poroy R./Yasaman H. İ., Ticarî İşletme Hukuku, Vedat, 14. Baskı, İstanbul, 2012, s. 301, 302, 308, 345.
Erdoğan Y., Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçu, s. 421-461, s. 430; 8.11.2014 tarihinde http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayınları/ipekyolucanlanıyor/Dr.YavuzERDO_AN.pdf adresinden erişildi.
Özdamar M./Ermenek İ., Haksız Rekabet Davaları ve Korunan Hukukî Menfaat, FMR, C. 7, Y. 2007, S. 3, s. 43-71, s. 43, 44, 64.
Eroğlu, s. 17. **Oruç**, s. 22-24. **Aslan/Şenyüz**, s. 170-172.

85 **Karahan**, s. 220.

86 Bu davaların tüketici dernekleri tarafından da tacirlere karşı açılması gerektiği yönünde kamu oyu açıklaması için bkz. Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 15.4.2014 tarihinde gerçekleşen Hukukî Açıdan Helâl ve Sağlıklı Gıda Uluslararası Sempozyumu çerçevesinde "Hukuki Açıdan Helâl ve Sağlıklı Gıda Konusunda Hukukçular İlk Kez Bir Araya Geldi!" başlıklı bildiri metni; 8.11.2014 tarihinde http://www.helalvesaglikli.org/tr/haber-goster/78 adresinden erişildi.

87 **Öcal Akipek**, s. 484, 485. **Aslan/Şenyüz**, s. 145, 146.
Tarman Z. D., Haksız Rekabetten ve Aldatıcı Reklâmlardan Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk, Beta, 1. Baskı, İstanbul, 2011, s. 155-157.
Oruç M., Haksız Rekabette Maddî Tazminat Davası, On İki Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2009, s. 33-35.
Göksoy C. Y., Yeni Alman Haksız Rekabet Kanunu ve Haksız Rekabet Alanında Getirdiği Yenilikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, Y. 2007, S. 2, s. 143-174, s. 147, 152.
Eroğlu C. E., Aldatıcı Reklâmlar, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2005, S. 2, s. 15-32, s. 19, 20.
Özdemir, s. 72-75.

88 **İnal E./Baysal B.**, Tuzak Pazarlama (*Ambush Marketing*), İÜHFM, C. 65, Y. 2006, S. 50, s. 195-235, s. 203-206.

vd.). Ayıplı emtia veya hizmet nosyonunda, helâl sertifikalı ürünün/hizmetin haram çıkması, hatta sertifikasız emtianın/hizmetin sertifika amblemiyle satılması/sunulması, ambalaj veya etikette satıcı veya sağlayıcı tarafından bildirilen niteliğin satılan veya sunulanda bulunmamasına tekabül eder (TKHK. m. 8/2, 14/1).

6502 Sayılı Kanun'a göre, aldatıcı uygulamalar, her daim haksız ticarî uygulama teşkil eder (TKHK. m. 62/1). Haram ürünün helâl sertifikalı satılması, ayrıca sertifika yokken varmışçasına imaj çizilmesi, haksız ticarî uygulama kapsamında değerlendirilir. Böyle bir mağduriyet yaşayan tüketici, Reklâm Kurulu'na şikâyette bulunabilir (TKHK. m. 63). Satıcı veya sağlayıcı, ürününün helâl olduğunu ispatlamak zorundadır (TKHK. m. 62/2).

B- TACİRLER ARASINDA

Kişilik hakkı, 4721 Sayılı Kanun'da ifadesini bulmuştur (TMK. m. 24, 25). Kişilik hakkı, hiç kuşkusuz, dinî inanç kadar, iktisadî bütünlüğü de kapsar. Kişilik, meslekî ve ticarî itibarı da içine alan dinamik korumaya ihtiyaç duyar[89]. Bu bakış açısında, helâl sertifikasıyla damgalanmış emtianın esasen haram çıkması, öncelikle, bu emtiayı ithal edip (veya satın alıp), haram olduğunu bilmeyerek Türkiye'de tekrar satan gerçek kişi tacirin, müşterileri huzurunda, iktisadî bütünlüğünü rencide eder. Sözde sertifikasına veya üreticinin vaadine güvenip bilmeden haram ürün piyasaya arz eden gerçek kişi satıcı (veya dağıtıcı), meslekî/iktisadî bütünlüğünün ihlal edilmesi üzerine, kişiliği koruyan tecavüzün önlemesi (planlanan ithalatlar bakımından), giderilmesi (ifa edilmiş satışlar bakımından) ve hatta tespiti yanı sıra tazminat davalarından yararlanabilir (TMK. m. 25).

Aynı mağduriyeti yaşayan tüzel kişi tacir de, manevî zarara uğradıysa, manevî tazminat talep edebilir (TBK. m. 58). Tüzel kişilerin acı hissedemeyeceği yönündeki sübjektif görüşün aksine objektif görüş, kanun koyucunun kişi kavramını kullanarak gerçek veya tüzel kişi ayırımı yapmadığından kuvvet alarak, tüzel kişi lehine manevî tazminatı uzun yıllardır kabul eder[90].

---

89 **Helvacı S.**, Gerçek Kişiler, Legal, 5. Baskı, İstanbul, 2013, s. 141.
Oğuzman M. K./Barlas N., Medenî Hukuk (Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar), Vedat, 20. Baskı, İstanbul, 2014, s. 153, 154.
Dural M./Öğüz T., Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. 2, Filiz, 15. Baskı, İstanbul, 2014, s. 141.
Hatemi H./Oğuztürk Kalkan B., Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), Vedat, 1. Baskı, İstanbul, 2014, s. 64.
Pulaşlı H./Korkut Ö., Temel Hukuk, Karahan, 14. Baskı, Adana, 2014, s. 182.
Kaya M., Telekomünikasyon Alanında Kişilik Haklarının Korunması, Ankara Barosu Dergisi, C. 68, Y. 2010, S. 4, s. 279-334, s. s. 281.
Görgeç B., Genel İşlem Koşullarının Kişilik Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi, MÜHF–HAD, C. 19, Y. 2013, S. 1, s. 403-440, s. 430.
Akipek/Akıntürk/Karaman Ateş, s. 341.

90 **Gönen D.**, Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, On İki Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2011, s. 173-202.
Akipek/Akıntürk/Karaman Ateş, s. 542, 543. **Hatemi/Oğuztürk Kalkan**, s. 65, 79-81. **Dural/Öğüz**, s. 158-160, 227. **Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altop**, s. 666, 667.
İşgüzar H., Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevî Tazminat Davasının Şartları, Ankara Barosu Dergisi, Y. 1990, S. 6, s. 855-876, s. 873.
Taşkın Â., Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması, AÜHFD, Y. 1991-1992, C. 42, s. 201-243, s. 241, 242.
Ede N., Manevî Tazminat Konusundaki Gelişmeler ve Tüzel Kişilerin Manevî Tazminat İstemleri, Ankara Barosu Dergisi, Y. 1992, S. 5, s. 728-738, s. 736, 737.

Gerek haram emtianın helâl sertifikasıyla, gerek helâl sertifikası olmayan ürünün sertifikalıymışçasına piyasaya sunulması, hatta bir veya birden fazla haram içeriği haiz emtiada bu içeriğin bilerek etikette gizlenmesi dürüstlük kuralına aykırıdır. Bu tarz haksız satış yöntemleri, 6102 Sayılı Kanun'a göre tacirler arası, özel hukuk ve ceza hukuku kaynaklı davaların açılmasına zemin hazırlar.

"Aldatıcı veya dürüstlük kuralına aykırı davranışlar ile ticarî uygulamalar hukuka aykırıdır"; özel hukuk ve ceza hukuku kaynaklı davalara sebep olur (TTK. m. 54-63). Ticarî anlamda haksız rekabet, özel hukuk ve ceza hukuku boyutuyla doktrinde incelenmekte ve fakat konunun helâl sertifikasıyla ilgili izdüşümüne değinilmemektedir[91]. Özellikle, tacirin kendi malları hakkında gerçek dışı ve/veya yanıltıcı açıklamalarda bulunması; özel bir sertifikaya sahip olduğu zannı uyandırması; ayrıca, malının haram olduğunu bilerek gizlemesi, rakip tacirler huzurunda, haksız rekabet teşkil eder (TTK. m. 55/1-a-2, 3, 9).

VI-SONUÇ

Türkiye'de helâl sertifikası açılımı, olumlu amaçlarla, özellikle Türkiye kökenli üreticilerin ihracat hacmini genişletmek ümidiyle gerçekleşti. Oysa İslam dinine mahsus helâl açıklamasına yabancı ABD, Arjantin, Rusya ve Çin gibi ülkeler, hâlâ Müslümanların helâl ürün ihtiyacını karşılayan öncü ülkelerdir. Esasen çok güzel ümitlerle Müslümanlara inandırılan helâl sertifikası, ekonomi devlerinin helal kavramını yozlaştırıp, ranttan pay alma aracı hâline geldi. Bir kez daha icat edilen iktisadî araçların, ismine değil de, gerçekte kime hizmet ettiğine odaklanılması gereği ortaya çıktı. Zaten mevcut ekonomik sistemin devlerini besleyen bir keşiften, farklı sonucun gelişmesi beklenemezdi.

Dürüstçe cevaplanması gereken soru, helâl sertifikasının amaç olarak, hakikaten Kâbe'ye mi yoksa batıya mı yöneldiğidir. "Üç din tek tanrı" sloganına dayalı dinler arası diyalog ve bunun izdüşümü olan ılımlı İslam projesi, helâl kavramını küresel ekonomik sisteme uydurmayı denemektedir. Helâl sertifikası bu denemenin araçlarından biri olarak küresel ekonomik düzene alet edilmektedir. Nasıl ki ılımlı İslâm, emperyalizmin sevimli ismi küreselleşmeye alet ediliyorsa, helâl sertifikası da, sistem yönlendirici ülkeler lehine, aynı projenin ekonomik desteklerinden biridir[92].

Tabii ki, vicdanî kaygılar taşıyarak ve iktisadî rekabet ortamında varlığını korumak adına bu sertifikayı edinen üretici, satıcı ve dağıtıcılar müstesnadır. İslâm dinine uygunluk, sertifikasız ürün veya hizmette hâsıl olabileceği gibi, dine aykırılık sertifikalı üründe bile yer edinebilir. Bâtılın en önemli özelliği, acele ve plansızlıkla dolu olması, hatta hileyle kendini hak zannettirmesidir. Aşağı yukarı on yıllık geçmişi haiz bu sertifikanın batılla benzerliği, icadındaki acelecilikte ve hizmet ettiği iktisadî çevrede gizlidir. Sertifikasız her ürün veya hizmetin haram olduğunu düşünmek de bâtıldır. Kur'an-ı Kerim'de böyle bir sertifikadan bahsedilmediği; bu sertifikanın kısa geçmişi haiz olduğu daima hatırda tutulmalıdır. Aşağı yukarı on yıl önce böyle bir sertifika ortada yokken, Müslümanlar, helâl beslenmek için nasıl çaba harcıyorduysa aynı şekilde çaba harcamayı sürdürmeli; sertifikaya güvenin boşa çıkması ihtimali göz ardı edilmemelidir. Sertifikalı da olsa, sertifikasız da olsa, helâl, her zaman helâldir. Haramın helâl sertifikalı olması da, onun haramlığını gidermez[93].

---

91 **Erdoğan**, s. 426, 436. **Tarman**, s. 17 vd.

92 Bu paragrafta şu sayfalardan esinlenilmiştir: **mb**, Allah'ını Seven Defanstan Ayrılmasın, MGV, 2. Baskı, Ankara, 2014, s. 55, 124, 72.

93 Bu paragrafta şu sayfalardan esinlenilmiştir: **Erbakan N.**, Davam, Millî Gazete Ankara Kitap Kulübü, Ankara, 2013, s. 34, 35; **İbn-i Arabi M.**, Nefsin Terbiyesi, **Çeviren: Alpay S.**, Kırkambar, İstanbul, 2011, s. 203, 204.

Gerek haram emtianın helâl sertifikasıyla, gerek sertifikası olmayan ürünün helâl sertifikalıymışçasına piyasaya sunulması, hatta bir veya birden fazla haram içeriği haiz emtiada bu içeriğin bilerek etikette gizlenmesi her hâlükârda hukuka aykırıdır. Vakıanın ticarî iş niteliğini haiz olup olmaması, özellikle satış sözleşmesi taraflarının (daha doğrusu davalı tarafın) tacir olup olmaması gibi kıstaslar uygulanarak, somut olaya göre, 6098, 6102 ve 6502 sayılı kanunlardan biri veya ikisi dâhilinde çözüm arayışına girişilebilir. Aldatma dolayısıyla iptal edilebilirlik, ayıba karşı garanti, haksız rekabet, aldatıcı reklâm, haksız ticarî uygulama kurumlarından yardım alınması imkân dâhilindedir. Bu çerçevede, helâl sertifikasında her türlü hukuka aykırılık, manevî tazminat da dâhil özel hukuk kaynaklı sair davalara ve haksız rekabet suçlarına mahal verebilir.

KAYNAKÇA

I- AKADEMİK ESERLER

Akipek Jale G./Akıntürk Turgut/Karaman Ateş Derya, Türk Medenî Hukuku Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku, Beta, 10. Baskı, İstanbul, 2013.

Aslan Yılmaz İ./Şenyüz Doğan, İşletme Hukuku, Ekin, 4. Bası, Bursa, 2012.

Atamer Yeşim M./İnceoğlu Murat M., Satım Sözleşmesinde Tüketicinin Seçimlik Hakları ve Avrupa Birliği Hukuku İle Uyumu Sorunu, İstanbul, 2012; 11.11.2014 tarihinde http://www.bilgi.edu.tr/site_media/uploads/files/2013/03/26/20.pdf adresinden erişildi.

Bağrıaçık Atila, Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri, Bilim Teknik, 8. Baskı, Ankara, 2004.

Batu Ali, Helâl (Mahzursuz) Gıda Belgelendirmesindeki Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Gıda Teknolojileri Elektronik Dergisi, C. 7, S. 2, Y. 2012, s. 60-75; 2.5.2014 tarihinde http://teknolojikarastirmalar.com/pdf/tr/02_2012_7_2_130_762.pdf adresinden erişildi. **Çakır Serkan**, Yedikleriniz Helâl Olsun, Işık, 1. Baskı, İstanbul, 2013.

Belen Herdem, 6098 Sayılı Borçlar Kanunu Genel Hükümler (Kısa Şerh), Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri-Borç İlişkisinin Hükümleri-(Bazı) Sona erme Hâlleri, Beta, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Bulu Melih/Eraslan Hakkı İ./Barca Mehmet, Türk Gıda Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, C. 9, Y. 2007, S. 1, s. 311-335.

Çınar Ural Nihal, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıba Karşı Tekeffül, İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007.

Doğan Gül, Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Satıcının Ayıba Karşı Tekeffül Borcu, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk (Medenî Hukuk) Anabilim Dalı, Ankara, 1997.

Dural Mustafa/Öğüz Tufan, Türk Özel Hukuku, Kişiler Hukuku, C. 2, Filiz, 15. Baskı, İstanbul, 2014.

Ede Nejat, Manevî Tazminat Konusundaki Gelişmeler ve Tüzel Kişilerin Manevî Tazminat İstemleri, Ankara Barosu Dergisi, Y. 1992, S. 5, s. 728-738.

Erbakan Necmettin, Davam, Millî Gazete Ankara Kitap Kulübü, Ankara, 2013.

Erdoğan Yavuz, Yeni Türk Ticaret Kanunu'nda Haksız Rekabet Suçu, s. 421-461; 8.11.2014 tarihinde http://dosya.marmara.edu.tr/huk/Sempozyumyayınları/ipekyolucanlanıyor/Dr.YavuzERDO_AN.pdf adresinden erişildi.

Eroğlu Canan Ender, Aldatıcı Reklâmlar, Ankara Barosu Dergisi, Y. 2005, S. 2, s. 15-32.

Florence Bergeaud-Blackler, *Halal: d'une norme communautaire à une norme institutionnelle*, Journal des anthropologues (Elektronik Dergi), V. 2006/106-107, T. 1.12.2007; 10.11.2014 tarihinde http://jda.revues.org/1270 adresinden erişildi.

Florence Bergeaud-Blackler, *L'Etat, le culte musulman et le halal business, Le financement du culte et des pratiques musulmans en France*, Presses Universitaires de Provence (Elektronik Dergi), 2005, <halshs-00007163>, p. 1-35; 11.11.2014 tarihinde https://hal.archives-ouvertes.fr/file/index/docid/51905/filename/papierhalal.pdf adresinden erişildi.

Göksoy Can Yaşar, Yeni Alman Haksız Rekabet Kanunu ve Haksız Rekabet Alanında Getirdiği Yenilikler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, Y. 2007, S. 2, s. 143-174.

Gönen Doruk, Tüzel Kişilerde Kişilik Hakkı ve Korunması, On İki Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

Görgeç Başak, Genel İşlem Koşullarının Kişilik Hakkı Kapsamında Değerlendirilmesi, MÜHF–HAD, C. 19, Y. 2013, S. 1, s. 403-440.

Gümüş Alper Mustafa, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Şerhi, C. 1 (Madde: 1-46), Vedat, İstanbul, 2014.

Gümüş Alper Mustafa, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, C. 1, Vedat, 3. Bası, İstanbul, 2014.

Hatemi Hüseyin/Oğuztürk Kalkan Burcu, Kişiler Hukuku (Gerçek Kişiler-Tüzel Kişiler), Vedat, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Helvacı Serap, Gerçek Kişiler, Legal, 5. Baskı, İstanbul, 2013.

İnal Emrehan/Baysal Başak, Tuzak Pazarlama (*Ambush Marketing*), İÜHFM, C. 65, Y. 2006, S. 50, s. 195-235.

İşgüzar Hasan, Kişilik Hakkının İhlali Nedeniyle Manevî Tazminat Davasının Şartları, Ankara Barosu Dergisi, Y. 1990, S. 6, s. 855-876.

Karahan Sami, Ticarî İşletme Hukuku, Mimoza, 26. Bası, Konya, 2014.

Kaya Mine, Telekomünikasyon Alanında Kişilik Haklarının Korunması, Ankara Barosu Dergisi, C. 68, Y. 2010, S. 4, s. 279-334.

Kılıçoğlu Ahmet M., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Turhan, 18. Baskı, Ankara, 2014.

Köksal Tünay, Uluslararası Ticaret Hukuku, Adalet, 1. Baskı, Ankara, 2012.

Külünk Metin, Uluslararası Ticarette Tarife Dışı Engeller ve İhracatçılarımızın Karşılaştığı Sorunlar, Erkam Matbaası, İstanbul, 2004.

Muhammet Özhan Gündüz, TSOIC/SMIIC1 Helâl Gıda Genel Kılavuzunun Uygulanması, Uluslararası 2. Helâl ve Sağlıklı Gıda Kongresi, 7-10 Kasım 2013, Konya/Türkiye, s. 396-400; 28.4.2014 tarihinde http://www.helâlvesaglikli.org/docs/kongre2013/sozlu/28.pdf adresinden erişildi.

Nomer Halûk N., Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Beta, 13. Baskı, İstanbul, 2013.

Oğuzman Kemâl Mustafa/Öz Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, Vedat, 12. Bası, İstanbul, 2014.

Oğuzman Mustafa Kemâl/Barlas Nami, Medenî Hukuk (Giriş-Kaynaklar-Temel Kavramlar), Vedat, 20. Baskı, İstanbul, 2014.

Orhan Fatma, Gıdada Hassas Rekabet, EKONOM/2012 Dergisi, s. 20-24; 2.5.2014 tarihinde http://www.gidamo.org.tr/resimler/ekler/03c19e0a35a8588_ek.pdf?tipi=5& adresinden erişildi.

Oruç Murat, Haksız Rekabette Maddî Tazminat Davası, On İki Levha, 1. Baskı, İstanbul, 2009.

Öcal Akipek Şebnem, 6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun Kapsamında Ticarî Reklâmlar, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları, Eski (4077) ve Yeni Kanun (6502) Karşılaştırmalı, **Düzenleyiciler: Tokbaş Hakan/Üçışık Fehim**, Bilge, Ankara, 2014, s. 482-489.

Özdamar Mehmet/Ermenek İbrahim, Haksız Rekabet Davaları ve Korunan Hukukî Menfaat, FMR, C. 7, Y. 2007, S. 3, s. 43-71.

Özdemir Hayrunnisa, Aldatıcı Reklâmlara Karşı Tüketicinin Korunması, AÜHFD, C. 53, Y. 2004, S. 3, s. 61-90.

Poroy Reha/Yasaman Hamdi İ., Ticarî İşletme Hukuku, Vedat, 14. Baskı, İstanbul, 2012.

Pulaşlı Hasan/Korkut Ömer, Temel Hukuk, Karahan, 14. Baskı, Adana, 2014.

Stitou Nora/ Rezgui Hanen, *Le consommateur musulman est l'acteur incontournable du Halal*, Rapport ASIDCOM (Mars 2012), p. 1-22; 11.11.2014 tarihinde http://www.asidcom.org/IMG/pdf/rapport_ASIDCOM-Enquetes_consommateur_musulman.pdf adresinden erişildi.

Subaş Dilek Koç, Tarım Ürünleri İhracat Rehberi, TC Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi, 1. Baskı, Ankara, 2009.

Tarman Zeynep Derya, Haksız Rekabetten ve Aldatıcı Reklâmlardan Doğan Uyuşmazlıklarda Uygulanacak Hukuk, Beta, 1. Baskı, İstanbul, 2011.

Taşkın Âlim, Tüzel Kişilerin Kişilik Haklarının Korunması, AÜHFD, Y. 1991-1992, C. 42, s. 201-243.

Tekinay Selâhattin Sulhi/Akman Sermet/Burcuoğlu Halûk/Altop Atillâ, Tekinay Borçlar Hukuku, Filiz, 7. Baskı, İstanbul, 1993.

Türkoğlu Gökçe H., Prof. Dr. Aydın Zevkliler'e Armağan, Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi, C. 8, Özel Sayı-2013, C. 3, İzmir, 2013, s. 2785-2809.

Tüzüner Özlem, Borçlar Hukuku Özel Hükümler Pratik Çalışmaları, Vedat, 1. Baskı, İstanbul, 2014.

Ünübol Neyzar, Organize Gıda Perakendeciliğinde Rekabet ve Tüketicilere Yansımaları, Sektörel Bazda Tüketici Hukuku ve Uygulamaları, Eski (4077) ve Yeni Kanun (6502) Karşılaştırmalı, **Düzenleyiciler: Tokbaş Hakan/Üçışık Fehim**, Bilge, Ankara, 2014, s. 640-650.

II-DİĞER KAYNAKLAR

Boulanour Amine, *Dossier de presse sur la viande halal*, 11.11.2014 tarihinde http://www.cfcm.tv/pdf/dossierhalal.pdf adresinden erişildi.

Can Metin, Rüşvetle Helâl Sertifikası, Sabah Haber Portalı, T. 9.12.2011; 29.4.2014 tarihinde http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2011/12/09/rusvetle-helâl-sertifikasi adresinden erişildi.

Cin İdris, Şirketler Helâl Gıda Sertifikası İçin TSE Kuyruğunda!, Girişim Haber Portalı, T. 15.5.2012; 30.4.2014 tarihinde http://www.girisimhaber.com/post/2012/05/15/Sirketler-Helâl-Gida-Sertifikasi-Icin-TSE-Kuyrugunda.aspx adresinden erişildi.

Cingi Sibel, Aç Bir Helâlinden Market, Radikal Ekonomi Haber Portalı, T. 18.12.2011; 30.4.2014 tarihinde http://www.radikal.com.tr/ekonomi/ac_bir_helâlinden_market-1072848 adresinden erişildi.

Çevikalp Mesut, Helâl Sertifikalı Ürünlerin Yüzde 13'ü Riskli, Aksiyon Haber Portalı, T. 6.1.2014; 29.4.2014 tarihinde http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-37539-173-helâl-sertifikali-urunlerin-yuzde-13u-riskli.html adresinden erişildi.

İbn-i Arabi Muhyiddin, Nefsin Terbiyesi, **Çeviren: Alpay Selahaddin**, Kırkambar, İstanbul, 2011.

Karaduman Yusuf, Helâl Gıda Sertifikaları Güvenilir mi?, Zaman Ekonomi Haber Portalı, T. 31.7.2013; 29.4.2014 tarihinde http://www.zaman.com.tr/ekonomi_helâl-gida-sertifikalari-guvenilir-mi_2115543.html adresinden erişildi.

Mb, Allah'ını Seven Defanstan Ayrılmasın, MGV, 2. Baskı, Ankara, 2014.

Özer Kemal, Helâl Sertifika Kapitalizmi, Gıda Güvenliği Hareketi Sitesi, T. 22.6.2011; 29.4.2014 tarihinde http://www.gidahareketi.org/%E2%80%98hel%C3%A2l-Sertifika%E2%80%99-Kapitalizmi-434-yazisi.aspx adresinden erişildi.

Özer Kemâl, Helâl Sertifika Paradoksu, TIMETURK Haber Portalı, T. 14.10.2010; 29.4.2014 tarihinde http://www.timeturk.com/tr/makale/kemal-ozer/helâl-sertifika-paradoksu.html#.U1_qyPl_uCk adresinden erişildi.

Özer Kemal, Helâl sertifikası fıkıhtaki helâlle örtüşmüyormuş, Kemal Özer Bireysel Web Sitesi, T. 21.2.2012; 2.5.2014 tarihinde http://www.kemalozer.com/helâl-sertifikasi-fikihtaki-helâlle-ortusmuyor-mus-159h.html adresinden erişildi.

Vendre en Europe, Aspects juridiques et pratiques, Éditions Francis Lefebvre, Paris, 1995, p. 154, prg. 3216, 3217.

Yurdakul Mithat, Helâl Suşi Geliyor, Milliyet Haber Portalı, T.10.8.2012; 30.4.2014 tarihinde http://ekonomi.milliyet.com.tr/-helâl-susi-geliyor/ekonomi/ekonomidetay/10.08.2012/1578762/default.htm adresinden erişildi.

Zengin Salih H., Sertifikan Helâl Olsun, Aksiyon Haber Portalı, T. 2.9.2013; 30.4.2013 tarihinde http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber-36428-173-sertifikan-helâl-olsun.html adresinden erişildi.

III- YARARLANILAN WEB SİTELERİ

http://acikarsiv.ankara.edu.tr
http://acikerisim.iku.edu.tr
http://dosya.marmara.edu.tr
http://e-dergi.marmara.edu.tr
http://ekonomi.milliyet.com.tr/
http://emlakkulisi.com
https://hal.archives-ouvertes.fr/
http://jda.revues.org
http://teknolojikarastirmalar.com/
http://tr.wikipedia.org/wiki/Helâl
http://www.abh-ace.be/fr/
http://www.ajansmanisa.com/
http://www.aksiyon.com.tr/aksiyon/haber
http://www.asidcom.org
http://www.bilgi.edu.tr
http://www.cfcm.tv
http://www.ciftlikdergisi.com.tr/
http://www.codexalimentarius.org
http://www.dominos.com.tr/
http://www.dunya.com

http://www.ekoayrinti.com/
http://www.endadergi.com/
http://www.gidahareketi.org
http://www.gidamo.org.tr/
http://www.gimdes.org/
http://www.girisimhaber.com
http://www.gmka.org.tr/
http://www.haberinvakti.com/
http://www.haberler.com/t
http://www.haberseyret.com/
http://www.halalfood2008.com/tr
http://www.halalscience.org/
http://www.helâlbelgesi.gen.tr/
http://www.helâldenetim.com/
http://www.helâlgidafirmalari.net/
http://www.helâlgidasertifikasi.info/
http://www.helâlvesaglikli.org
http://www.helalvesaglikli.org/tr/haber-goster/78
http://www.hicrethaber.com/
http://www.kemalozer.com
http://www.kosgeb.gov.tr
http://www.muhalifgazete.com
http://www.netlog.com.tr/
http://www.nissert.com/?p=1637
http://www.radikal.com.tr/ekonomi/
http://www.sabah.com.tr/Ekonomi
http://www.sdu.edu.tr/
http://www.smiic.org/smiic-1
http://www.tgtv.org/
http://www.timeturk.com/tr/makale
http://www.tourexpi.com/tr-tr/news.html~nid=87819
http://www.tse.org.tr
http://www.turizmdunyasi.com.tr
http://www.turkiyegazetesi.com.tr
http://www.zaman.com.tr/ekonomi

KISALTMALAR CETVELİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
C	: Cilt
Direktif	: *Codex Alimentarius* muhtevasında yer alan CAC/GL24-1997 sayılı "Helâl Teriminin Kullanılması İçin Genel İlkeler Direktifi (*General Guidelines for Use of the Term Halal*; *Directives générales pour l'utilisation du terme Halal*)"
FMR	: Ankara Barosu Fikrî Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi
GİMDES	: Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalama Araştırmaları Derneği
GMKA	: Güney Marmara Kalkınma Ajansı
HDC	: Helâl Endüstri Geliştirme Şirketi'nden (*Halal Industry Development Corporation*)

İDSB	:	İslâm Dünyası Sivil Toplum Kuruluşları Birliği
İİBF	:	İktisadî İdarî Bilimler Fakültesi
İÜHFM	:	İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası
JAKIM	:	İslami Geliştirme Departmanı'na (*Islamic Development Department*)
KOSGEB	:	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme Dairesi Başkanlığı
Ltd. Şti.	:	Limited Şirket
m	:	Madde
MÜHF–HAD	:	Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
NİSSERT	:	Uluslararası Sertifikasyon ve Denetim Hizmetleri Ltd. Şti.
p	:	Sayfa (*Page*)
Pdf	:	Taşınabilir Belge Biçimi (*Portable Document Format*)
Prg	:	Paragraf (*Paragraphe*)
RG	:	Resmî Gazete
s	:	Sayfa
S	:	Sayı
SMIIC	:	İslam Ülkeleri Standardizasyon ve Metroloji Enstitüsü (*The Standards and Metrology Institute for the Islamic Countries*)
SMIIC	:	İslâm Ülkeleri Standardizasyon ve Metroloji Enstitüsü
Şartname	:	GİMDES Helâl Gıdaların Hazırlanması, Ambalajlanması ve Hayvanların Kesilmesi Hakkında Genel Şartname
T	:	Tarih
TBK	:	Türk Borçlar Kanunu
TC	:	Türkiye Cumhuriyeti
TGTV	:	Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı
TMK	:	Türk Medenî Kanunu
TMK	:	Türk Medenî Kanunu
TSE	:	Türk Standartları Enstitüsü
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu
TTK	:	Türk Ticaret Kanunu
Tüzük	:	Gıda ve İhtiyaç Maddeleri Denetleme ve Sertifikalandırma Derneği Tüzüğü
V	:	Cilt (*Volume*)
WHC	:	Dünya Helâl Konseyi (*World Halal Council*)
WHF	:	Dünya Helâl Kuruluşu (*World Halal Foundation*)
Y	:	Yıl

Akademik Kurul

HÂKİMLER

1 Yargıtay Üyesi Mehmet Handan SURLU *(Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Onursal Başkanı)*
2 Yargıtay Üyesi Candaş İLGÜN *(Yargıtay 13. HD Üyesi)*
3 Yargıtay Üyesi Yusuf MEMİŞ *(Yargıtay 3. HD Üyesi)*
4 Hâkim Mehmet Akif TUTUMLU *(Ankara 6. Tüketici Mah. Hâkimi)*
5 Hâkim İlhan KARA *(Ankara 7. Tüketici Mah. Hâkimi)*
6 Hâkim Sevtap KAYA *(İstanbul 3. Tüketici Mah. Hâkimi)*
7 Hakim Hilmi ŞEKER *(İstanbul 9. İcra Mah. Hâkimi)*

AKADEMİSYENLER

1 Prof. Dr. Ergun ÖZSUNAY *(İstanbul Üniversitesi)*
2 Prof. Dr. Hüseyin ÜLGEN *(İstanbul Üniversitesi)*
3 Prof. Dr. İlhan ULUSAN *(İstanbul Kültür Üniversitesi)*
4 Prof. Dr. Güzin ÜÇIŞIK *(Doğuş Üniversitesi)*
5 Prof. Dr. Fehim ÜÇIŞIK *(Doğuş Üniversitesi)*
6 Prof. Dr. Cevdet YAVUZ *(Marmara Üniversitesi)*
7 Prof. Dr. Hakan PEKCANITEZ *(Galatasaray Üniversitesi)*
8 Prof. Dr. Turgut ÖZ *(Galatasaray Üniversitesi)*
9 Prof. Dr. Halil AKKANAT *(Türk Alman Üniversitesi)*
10 Prof. Dr. Aydın ZEVKLİLER *(Yaşar Üniversitesi)*
11 Prof. Dr. Tamer İNAL *(İstanbul Esenyurt Üniversitesi)*
12 Prof. Dr. Evgen Gülçin ELÇİN GRASSİNGER *(İstanbul Üniversitesi)*
13 Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU *(Beykent Üniversitesi)*
14 Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL *(Ankara Üniversitesi)*
15 Prof. Dr. Mustafa ÇEKER *(Çukurova Üniversitesi)*
16 Prof. Dr. Yeşim ATAMER *(İstanbul Bilgi Üniversitesi)*
17 Prof. Dr. M. Alper GÜMÜŞ *(İstanbul Şehir Üniversitesi)*
18 Prof. Dr. Faruk ACAR *(Marmara Üniversitesi)*
19 Prof. Dr. Çetin ARSLAN *(Hacettepe Üniversitesi)*
20 Doç. Dr. Burak ÖZEN *(Marmara Üniversitesi)*
21 Doç. Dr. Melikşah YASİN *(İstanbul Üniversitesi)*
22 Doç. Dr. Bilgehan ÇETİNER *(İstanbul Üniversitesi)*
23 Doç. Dr. Murat AYDOĞDU *(Dokuz Eylül Üniversitesi)*

Üsküdar Belediyesi - Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi
(Harita üzerinde görmek için tıklayınız)

Basında Kongre

4. Tüketici Hukuku Kongresi Sonuç Bildirgesi

Üniversiteler Arası Ödev Yarışması Sonuç Bildirimi

Katılımcı Bilgilendirme Dosyası İndirmek İçin Tıklayın

Sorunu ve Sorunlarını İlet
Kongrede Tartışalım

Tüketici Hukuku Kongresi Anketi
Katılmak için tıklayın...

Duyurular

Kongre programı eklenmiştir.

Kongre tarihlerimiz; 20 - 21 - 22 Kasım 2014'tür.

Kongremiz; Üsküdar Belediyesi - Bağlarbaşı Kongre ve Kültür Merkezi - İstanbul ' da gerçekleşecektir.

24 Doç. Dr. Ebru CEYLAN *(İstanbul Aydın Üniversitesi)*

25 Doç. Dr. Ayfer Uyanık ÇAVUŞOĞLU *(Koç Üniversitesi)*

26 Doç. Dr. Sezer ÇABRİ *(Kocaeli Üniversitesi)*

27 Doç. Dr. Ömer ÇINAR *(İstanbul Şehir Üniversitesi)*

28 Yrd. Doç. Dr. Evrim ERİŞİR *(İstanbul Bilgi Üniversitesi)*

29 Yrd. Doç. Dr. Özlem TÜZÜNER *(Uluslararası Antalya Üniversitesi)*

30 Yrd. Doç. Dr. Ali PASLI *(İstanbul Üniversitesi)*

31 Yrd. Doç. Dr. Ahmet KARAKOCALI *(Anadolu Üniversitesi)*

32 Yrd. Doç. Dr. Nesrin Akın SUNAY *(Doğuş Üniversitesi)*

33 Çelik Ahmet ÇELİK *(Tazminat Hukukçusu - Araştırmacı - Yazar)*

AVUKATLAR

1 Hakan TOKBAŞ *(Tüketici Hukuku Enstitüsü Başkanı)*

2 Murat ÖZSUNAY *(İstanbul ve Frankfurt/M Baroları Üyesi)*

BÜROKRAT ve SEKTÖR TEMSİLCİLERİ

1 Erkan YARDIMCI *(Rekabet Kurumu Başdanışmanı)*

2 Ramazan ERSOY *(Reklam Kurulu Başkanı)*

3 Özgür Fatih AKPINAR *(BTK Tüketici Hakları Daire Başkanı)*

4 Bayram UZUNOĞLAN *(Tüketicinin Korunması ve Piyasa Gözetimi Genel Müdür Yardımcısı)*

5 Dr. Fatma Dilek KABUKÇUOĞLU ÖZER *(Hazine Müsteşarlığı)*

6 Mert KARAMUSTAFAOĞLU *(Rekabet Kurumu Rekabet Baş Uzmanı)*

7 Neşe Nur ONUKLU *(Rekabet Kurumu Rekabet Baş Uzmanı)*

8 Kemal ÇELİK *(BDDK)*

9 Olgu TAŞKIRAN *(Hızlıal Baş Hukuk Müşaviri)*

10 Tolga YÜCEL *(Eticad Başkan Danışmanı)*

11 Nuray İBRAHİMOĞLU *(Gıda Güvenliği Derneği Yönetim Kurulu Üyesi)*

** Akademik kurulumuz, yerli ve yabancı akademisyenler ile kongre tarihine kadar düzenli olarak güncellenecektir.

Web Sitemiz Yayına Girmiştir.
(31 Ocak 2014, Cuma)

Organizasyon Komitesi

Sponsorlar

Kurumsal Sponsorluk Bilgileri & Talep Formu

Online Ziyaretçi: 1
Toplam Ziyaretçi: 25119
IP Adresiniz: 178.240.177.73